

Emprim project

Midada da la lescha militarara (armada XXI)

1

■ **La dumonda da votaziun è:**
**Vulais Vos acceptar la midada da la
lescha militarara (armada XXI) dals
4 d'october 2002?**

Il cussegl nazional ha acceptà la lescha
cun 112 cunter 37 vuschs, il cussegl dals
chantuns unanimamain.

Il pli important en furma concisa

■ Motivs per la refurma da l'armada

La situaziun politica da segirezza è sa midada, ed uschia er las smanatschas ed ils privels per la Svizra. Entras il svilup da la tecnica d'armament n'è la grondezza da l'armada betg pli uschè impurtanta, l'instrucziun e l'armaziun perencunter èn vegnidas pli impurtantas. Il medem mument èsi adina pli difficil da metter las pretaisas da professiun e famiglia sut in tetg cun il servetsch militar. La fin finala sto l'armada pudair exister cun pli paucs daners. Questa midada vulan il cussegl federal ed il parlament resguardar cun l'armada XXI.

■ Ils puncts centrals da la refurma da l'armada

La refurma da l'armada porta intginas midadas fundamentalas. Ils appartegnents da l'armada vegnan relaschads pli baud or da l'obligaziun da far servetsch militar, ils schuldads per regla cun 30 onns. Cun quai vegn l'armada reducida per circa in terz. Per meglierar l'instrucziun vegn prolungada la scola da recrut, tut tenor gener da truppa sin 18 u 21 emnas. Silsuenter suonan 6 resp. 7 curs da repetiziun da mintgamai 3 emnas. La durada dal servetsch d'instrucziun vegn uschia reducida. Enfin 15 pertschient da mintg'annada da recruits pon far l'entir servetsch da 300 dis en in tratga. La structura da l'armada vegn simplifitgada renunziand a corps, divisiuns e regiments; ils elements da basa èn da nov brigadas e battagliuns.

■ Pertge il referendum?

Cunter il project è vegnì profità dal referendum. Ils adversaris teman che l'armada XXI na possa betg defender la Svizra e ch'ella na respecteschia betg la neutralità; ultra da quai vegnissan cun la midada da la lescha militar retratgs tsherts fatgs da l'armada da la democrazia directa.

■ Posiziun dal cussegl federal e dal parlament

L'armada XXI è la dretga armada per la Svizra a l'entschatta dal 21avel tshientaner ed ella correspunda a la costituziun federala. Ella ademplescha sia incumbensa, sa basa sin il sistem da milissa e mantegna la neutralità armada. Ella è drizzada a las smanatschas ed als privels actuals e po s'adattar a privels futurs. Ella resguarda ils basegns da l'economia e da la societad gist uschia sco ils meds finansials pli stgars.

Tge porta la refurma?

Las differenzas las pli impurtantas tranter l'armada actuala e l'armada XXI

	Armada actuala Armada 95	Armada futura Armada XXI
Grondezza da l'armada activa	350 000	220 000 schuldads (140 000 servetsch activ ed 80 000 reserva)
Dumber dals dis da servetsch	schuldads 300, corporals e sergents 460, chapitanis 900	schuldads var 260, corporals/sergents 260–430, chapitanis (cumandants d'unitad) 760
Vegliadetgna da relaschada	schuldads e sutuffiziers 42	schuldads, corporals e sergents 30 (il pli tard 34)
Durada da la recrutaziun	1 di	2–3 dis (pon vegnir quintads al servetsch d'instrucziun ch'è da prestar)
Durada da la scola da recruit	15 emnas	18 u 21 emnas, mintgamai tenor il gener da truppa
Curs da repetiziun (cas regular)	10 curs da repetiziun a mintgamai 19 dis, mintga segund onn dal 21avel enfin il 42avel onn da vegliadetgna	tar scola da recruit da 21 emnas: 6 curs da repetiziun a mintgamai 19 dis, mintg'onn dal 21avel enfin il 26avel onn da vegliadetgna; tar scola da recruit da 18 emnas: 7 curs da repetiziun a mintgamai 19 dis, mintg'onn dal 21avel enfin il 27avel onn da vegliadetgna
Reserva	appartegnents da l'armada ch'han ademplì lur servetsch obligatori d'instrucziun che n'èn però betg anc relaschads or dal servetsch militar	onn da vegliadetgna 27–30, eventualmain enfin 34 (en cas da suspensiuns dal curs da repetiziun)
Appartegnents da l'armada che fan servetsch en ina tratga	–	enfin 15% da mintg'annada da recruits pon far (voluntaramain) tut il servetsch d'instrucziun da 300 dis en ina tratga.
Structura da l'armada	cumpagnias, battagliuns (u partiziuns), regiments, brigadas, divisions, corps da l'armada	cumpagnias, battagliuns (u partiziuns), brigadas, regiuns territorialas
Instrucziun militar	senza certificaziun reconuschida	cun certificaziun reconuschida da l'economia
Dunnas en l'armada (voluntaramain)	nagin access a funcziuns da combat	access a tut ils geners da truppa ed a tut las funcziuns

Illes comites da referendum fan valair:

«Nossa armada da milissa è ina part da noss model dal stadi. Ella ha da proteger il pajais e la populaziun e da garantir la neutralitad. Ella ha perquai da restar independenta d'allianzas. Mo uschia èsi pussaivel da far ina politica da pasch activa. La Svizra sto – en il temp d'ozendi, en il qual la guerra n'è deplorablament betg pli «ultima ratio» – pudair ademplir crediblamain sias incumbensas per promover la pasch: quai vul dir, envidar sin terren neutral a tractativas e conferenzas da pasch, gidar cun buns servetschs a neutralisar conflicts ed a mantegnair la confidenza en l'agid umanitar **neutral**.

La nova lescha militara e l'armada XXI stattan en cuntradicziun cun quests intents. Ellas èn products d'in svilup fatal da la politica exteriura. Cusseglia federal Cotti (DFAE) ha sutscrit l'onn 1996 in contract cun la NATO che cumpiglia tant la participaziun a l'organisaziun militara «Partnership for Peace, Pfp» sco er al «Cussegl da partenari euroatlantic CPEA». Tenor il text dal contract servan tuts dus gremis da la NATO al «process d'evoluziun» da l'integraziun en l'allianza. Dapi l'onn 1998 fixescha il cussegl federal perquai mintg'onn cun la NATO ils secturs, en ils quals el renda l'armada cumpatibla per la nato (confurma a la nato). La versiun originala en englais da questas cunvegientschas (uschenumnadas finamiras PARP) vegn tegnida secret avant il parlament ed il pievel.

L'onn 1999 è la NATO sa midada tras ina **nova ductrina** dal pact da defensiun ad in'allianza d'attatga. Ella fa ussa – sut il commando suprem dals Stadis Unids da l'America – er acziuns da guerra ordaifer il territori d'allianza e magari er senza in mandat da l'ONU.

En orientaziun a questa NATO ed a la proxima forza armada da la UE è vegnida planisada l'armada XXI. Ella n'è **betg** in'armada per in pajais neutral e paschaivel. Ella na po sezza, tenor ils planisaders da l'armada, betg defender la Svizra e maina uschia ad ina dependenza d'allianzas militaras. Il project cuntradi perquai a la constituziun (art. 58, 173, 185 CF). L'armada ha da servir vinanvant a l'autodecisiun ed a la segirezza da la populaziun – independentamain da mintga allianza!

Il cussegl federal ed il parlament vulan dar cun questa lescha a sasezs **l'autorisaziun** da reglar ils interess impurtants da l'armada tras ordinaziun. Ordinaziuns n'èn betg sutmessas a la votaziun dal pievel. Cun quai vegn prendida davent dal suveran la cundecisiun d'enfin ussa e la controlla da l'armada en dumondas impurtantas.

La nova lescha militara sto vegnir refusada, perquai ch'ella retira ils interess da l'armada a la democrazia directa, cuntrafa a la constituziun, fa il pajais dependent e ruina la neutralitad.»

Posiziun dal cussegl federal

1

La refurma è basegnaivla per che l'armada possa ademplir efficaciamain, però a medem temp economicamain, sias incumbensas en in ambient ch'è sa midà. L'armada XXI è drizzada a las smanatschas ed als privels actuals, ella po s'adattar, po vegnir duvrada en moda flexibla ed ella porta meglieraziuns per l'instrucziun e l'armaziun.

Il sistem da milissa vegn mantegnì e cun la relaschada prematura or dal servetsch militar vegnan resguardads ils basegns da l'economia e da la societad. Il cussegl federal sustegna il project cunzunt per ils suandants motivs:

■ Premissas midadas

Il mund è sa midà fitg durant ils davos 15 onns, quai er concernent la segirezza politica ed areguard il militar. Per consequenza èn las armadas da blers pajais en l'Europa vegnidas adattadas a las novas cundiziuns. Er l'armada svizra po e sto vegnir reformada: ella po vegnir reducida, l'instrucziun e l'armaziun ston vegnir meglieradas ed ella sto daventar financialmain supportabla. Senza midadas restan però sias incumbensas, il princip da milissa e la neutralitad armada.

■ Instrucziun meglierada

La scola da recrut che dura pli ditg pussibilitescha ina instrucziun meglierada per ils schuldads ed il cader. Perquai ch'ìls curs da repetiziun han lieu en l'avegnir mintg'onn (enstagl sco enfin ussa mo mintga dus onns) po quest nivel pli aut vegnir mantegnì. Instrucziun ed acziuns dals uffiziers e dals sutuffiziers vegnan orientadas pli ferm envers incumbensas directivas, perencunter vegnan els distgardiads per part d'incumbensas administrativas.

■ Dapli flexibilitad en las acziuns

L'armada XXI vegn pli flexibla. Per eveniments che capitan sorprendentamain (p. ex. catastofas da la natira) pon las forzas basegnaivlas vegnir engaschadas d'inmument a l'auter. Per la pli gronda part da l'armada tanscha però ina prontadad main intensiva, perquai ch'ìns po quintar per la gronda part da las smanatschas e dals privels cun in temp d'alarm da mais u onns.

Uschia stattan las forzas basegnaivlas a disposiziun ad uras senza che grondas parts da l'armada stoppian vegnir tegnidas en prontadad d'alarm, quai che fiss char e nunecessari. La flexibilitad vegn er augmentada cun estructurar l'armada uschia che sias furmazions pon vegnir grupadas tenor il sistem modular per las accziuns respectivass.

■ **Adattaziun a l'economia ed a la societad**

Patrunas e patruns, lavurantas e lavurants sco er famiglias han interess da reducir la chargia temporala chaschunada dal servetsch militar. L'armada XXI resguarda quests giavischs. Schuldads vegnan per regla relaschads or da l'armada cun 30 onns. Durant ils davos 4 onns da lur obligaziun da far servetsch fan els part da la reserva e na vegnan pia betg pli clamads. Er uffiziers e sutuffiziers vegnan relaschads or da l'armada bainquant pli baud ch'enfin ussa. Il servetsch militar vegn en total cumprimì e reducì. Per uffiziers e sutuffiziers resulta ordlonder la pussaivladad da far pli spert carriera, quai che augmenta ensemen cun ina instrucziun da cader meglierada l'attractivladad d'ina carriera militar. Uschia pon vegnir resguardads tant ils interess da l'economia e da la societad sco er quels da l'armada.

■ **Diever efficaci dals meds finanzials**

L'armada sto pudair exister cun pli paucs daners: durant ils davos 15 onns è il preventiv da defensiun sa diminuì realmain per daplì ch'in terz. Il medem mument

custi adina daplì per equipar l'armada tecnicamain e cun armas per ch'ella possa ademplir sias incumbensas. En l'armada XXI vegnan ils meds impundids en moda pli efficazia: cun la reducziun ed in sistem da provediment pli efficaci vegnan spargnads custs che pon vegnir impundids en ina instrucziun ed armaziun moderna.

■ **L'incumbensa costituziunala è ademplida cumplettamain**

La proxima refurma da l'armada è profunda. Encunter la pretaisa da tscherts circuls ademplescha er la nova armada sia incumbensa consituziunala, e quai cumplettamain. Ella serva latiers ad impedir guerras ed a mantegnair la pasch, a defender il pajais e la populaziun ed a sustegnair en cas da basegn las autoritads civilas. L'armada XXI vegn ad esser meglier en il cas d'ademplir quest'incumbensa. Ella correspunda vinavant al princip da milissa; il pitschen augment dal dumber da militar da professiun ha surtut l'intent da meglierar l'estrucziun e da sustegnair pli ferm il cader da milissa. La Svizra mantegna er cun l'armada XXI la neutralitad: ina participaziun a la NATO na stat betg en discussiun. La finala vegnan engrondidas las competenzas dal parlament, quellas dal cussegl federal vegnan restrenschidas in pau.

Per tut quests motivs recumandan il cussegl federal ed il parlament d'acceptar la midada da la lescha militar (armada XXI).

Segund project

Lescha davart la protecziun da la populaziun e la protecziun civila

2

■ La dumonda da votaziun è:

Vulais Vus acceptar la lescha federala dals 4 d'october 2002 davart la protecziun da la populaziun e la protecziun civila (LPPC)?

Il cussegl naziunal ha acceptà la lescha cun 156 cunter 1 vusch, il cussegl dals chantuns unanimamain.

Il pli important en furma concisa

■ Ina protecziun da la populaziun ferma fa da basegn

Ils ultims onns èsi sa mussà adina pli cler che catastrofas naturalas u cundiziunadas da la civilisaziun sco er acts da terrorism sem chaschunan gronds donns en nossa societad moderna, ultratecnisada e colliada. Da l'otra vart disponan la confederaziun, ils chantuns e las vischnancas da meds finansials adina pli pitschens per dumagnar tals donns. Per quest motiv vul il cussegl federal ensemen cun ils chantuns organiser da nov la protecziun da la populaziun ed optimar sias prestaziuns da servetsch per ils umans pertutgads en noss pajais.

■ Tge porta la refurma?

- En il nov sistem da coordinaziun da la protecziun da la populaziun collavuran stretgamain la polizia, ils pumpiers, la sanadad publica, ils manaschis technics e la protecziun civila. Els han incumbensas cleramain definidas. Duplicitads vegnan reducidas e las prestaziuns d'agid daventan pli effizientas.
- L'organisaziun, l'instrucziun e l'acziun da la protecziun da la populaziun vegnan surtut concepidas per smanatschas sco catastrofas naturalas e cundiziunadas da la civilisaziun.
- La construcziun da refugis vegn restrenschiada, mancanzas localas vegnan però eliminadas. Il refugis ch'èn avant maun per praticamain tut las abitantas e tut ils abitants vegnan mantegnids a lunga vista.

- Per ils appartegnents da la protecziun civila terminescha l'obligaziun da far servetsch da nov cun 40 empè da fin ussa cun 50 onns ed appartegnents da l'armada na ston betg pli far servetsch da protecziun civila. Il dumber dals appartegnents da la protecziun civila vegn uschia reducì considerablmain.

- L'instrucziun da basa dals appartegnents da la protecziun civila vegn prolungada d'ina a maximal trais emnas. Dus dis fin in'emna trenament l'onn garanteschon ina gronda prontezza a l'acziun.

■ Pertge il referendum?

Il referendum sa drizza oravant tut cunter la refurma da la protecziun civila. Il adversaris teman che quella na correspundia betg pli a las smanatschas futuras e perdia la francada regiunala. Ultra da quai na possia la populaziun, pervia da differents pussaivladads finansialas en singuls chantuns, betg pli vegnir protegida sufficientamain.

■ Posiziun dal cussegl federal e dal parlament

La refurma da la protecziun da la populaziun creescha la meglra basa per ina protecziun tant cumpletta sco er effizienta da nossa populaziun, da sia basa da viver sco er dals bains culturals. Ella resguarda las smanatschas ed ils privels actuals e futurs. La collavuraziun pli intensiva da las differentas organisaziuns d'acziun pussibilescha ina meglra utilisaziun dals meds persunals e finansials.

Protecziun civila: Ina pitga impurtanta da la protecziun da la populaziun

La protecziun civila daventa cun la nova lescha in partenari impurtant en il sistem da cooperaziun da la protecziun da la populaziun: ensemen cun la polizia, ils pumpiers, la sanadad publica e cun ils manaschis technics procura ella per protecziun, salvament ed agid. Grazia al sistem da cooperaziun po l'organisaziun da la protecziun civila vegnir optimada e simplifitgada.

Las midadas las pli impurtantas da la protecziun civila

	Protecziun civila actuala	Protecziun civila futura
Orientaziun	conflicts armads/ agid urgent ed en cas da catastrofas	1. agid urgent ed en cas da catastrofas 2. conflicts armads
Effectiv	ca. 280 000 (da quels èn ca. 80 000 reservists betg instruids)	maximal 120 000 (amplifitgabel per il cas d'in conflict armà)
Durada da l'obligaziun da servetsch	dal 20avel enfin il 50avel onn da vegliadetgna	dal 20avel enfin il 40avel onn da vegliadetgna
Obligaziun da far servetsch da protecziun civila per appartegnents da l'armada relaschads	gea	na
Recrutaziun	incorporaziun separada en la protecziun civila durada: maximal 1 di (rapport d'incorporaziun)	recrutaziun cuminaivla da l'armada e da la protecziun civila; durada: 2–3 dis (recrutaziun)
Instrucziun fundamentala	maximal 5 dis	2 fin 3 emnas
Curs da repetiziun	maximal 2 dis l'onn	2 dis fin maximal 1 emna l'onn
Obligaziun da far servetsch voluntar	Svizras/estras ed esters	Svizras/estras ed esters

Il comitè da referendum fa valair:

«La lescha federala dals 4 d'october 2002 davart la protecziun da la populaziun e la protecziun civila che duai reglar da nov la protecziun civila en Svizra, na correspunda betg a las smanatschas odiernas da nossa populaziun. La proposta da lescha sa basa sin ipotesas, tenor las qualas i n'exista per la Sviza nagin privel d'in conflict armà ed i vala per ina guerra in «temp d'alarm» da plirs onns. Perquai hajan ins temp avunda per iniziar la uschenumnada «generaziun nova» (mobilisaziun ed instrucziun da reservas, procuraziun da provisziuns da reserva che mancan e.u.v.).

Sco ch'ins sa èn tut quellas supposiziuns surpassadas dapi ils 11 da settember 2001 ed ellas èn vegnidas sut las rodas da las realitads geopoliticas. Perquai n'èsi betg da giustifitgar da reducir massivamain nossa protecziun civila (diminuziun da l'effectiv da persunal da 270000 a 105000 personas, ina eliminaziun gia iniziada pass a pass da plazzas sanitaras ed ina perdita massiva d'experientscha cun relaschar prematuramain or da l'obligaziun da servetsch). Il concept da protecziun civila existent da la Svizra chatta resun sin tut il mund e vegn prendi sco exempel!

La missiva dal cussegl federal tar la nova lescha davart la protecziun da la populaziun na giuditgescha betg endretg la situaziun actuala dal mund. En diversas regiuns da crisa vegn tratga en consideraziun in'acziun cun armas atomaras. Nov vegn tiers la strategia da guerra convenziunala, tiers ils privels da terror e las catastrofes ussa er la smanatscha d'attatgas biologicas (da stadis u terrorists). In'attatga cun antrax, botulinum u virolas tar nus u tar in da noss pajais vischins fa che noss sistem da sanadad collabescha aifer il pli curt temp pussaivel. Tut las forzas disponiblas da la protecziun civila vegnan oz duvradas urgentamain – e tut tenor las circumstanzas – immediat; ellas ston vegnir cumplettadas ed instruidas supplementaramain per attatgas B.

Tenor la nova lescha scrodan las contribuziuns finanziales da la confederaziun per divers secturs u ellas na cuvran betg pli ils custs. Uschia decida la dumonda dals daners davart la qualidad da la protecziun civila. Cun quai vegn creada ina protecziun civila da duas classas: chantuns finanziaimain pli debels pon proteger main bain lur populaziun. Questa de-solidarizaziun è insupportabla per l'entira populaziun da la Svizra.

La restructuraziun planisada en la nova lescha indeblescha il sistem da milissa e ruina la francada en las vischnancas. Ultra da quai han las organisaziuns partenarias (pumpiers, samaritans) tuttavia pli e pli difficultads da recrutaziun. En il sector da tgira (chasas d'attempads, fatgs d'asil) creschan ils basegns ad in crescher. Perquai èsi problematic d'indeblir anc pli fitg gist la protecziun civila.

La nova lescha è da refusar, perquai ch'ella maina ad ina protecziun civila ineguala per la populaziun da chantuns finanziaimain fermes e tals cun finanzas debblas. Il tractament egal giuridic ed effectiv da la populaziun civila da la Svizra areguard sia protecziun en temps da guerra e da crisas sto en mintga cas vegnir mantegnida. Sin las smanatschas actualas ston ins reagir commensuradamain. Il sboz da la lescha sto vegnir curregi en quest senn.»

Posiziun dal cussegl federal

2

Il cussegl federal, il parlament ed ils chantuns èn d'accord ch'igl è gist ed impurtant da crear ina protecziun da la populaziun cumplessiva. La nova organisaziun è pli simpla, las cumpetenzas e responsabladads dals singuls partenaris èn fixadas cleramain e cun las structures futuras sa laschan eliminar duplicitads. La nova clav da repartiziun da las incumbensas e dals custs è equilibrada e chatta in vast sustegn tar ils participads. Uschia vegni tegni quint en tuts regards centrals – organisaziun, instrucziun, finanziaziun – dal caracter federalistic da noss pajais. Il cussegl federal appropescha il project cunzunt per ils suandants motifs:

■ Stretga collavuraziun en l'organisaziun

L'ambient da la politica da segirezza è sa midà. Oz na sa tracti pli en emprima lingua da garantir la protecziun da la populaziun en cas d'in conflict armà. Plitost ans occupan catastrofes naturalas u cundiziunadas

da la civilisaziun, ma er acts da terror. Per pudair far frunt a questa paletta pli lada da smanatschas, dovri duas chaussas tar la protecziun da la populaziun: structures flexiblas ed adattablas ed ina collavuraziun dals partenaris bain coordinada e senza incaps. Grazia al nov sistem da coordinaziun per la protecziun da la populaziun prendi en mira, dal qual fan part la polizia, ils pumpiers e la sanitad, ils manaschis technics (electricitad, aua e.u.v.) e la protecziun civila, sa lascha cuntanscher quest intent.

■ Soluziuns fatgas sin mesira

Catastrofas da la natira pon senz'auter rivar a dimensiuns naziunalas sco ch'ils eveniments dals ultims onns («Lothar», auas grondas, envierns da lavinias) ans han adina puspè mussà. Las acziuns d'agid ston però adina vegnir adattadas a la situaziun actuala dal lieu sco er satisfar a las situaziuns d'urgenza ed als basegns da la populaziun. I s'enclegia da sasez ch'en regions muntagnardas èsi da far quint cun auters eveniments extraordinaris sco per exempel en centers d'aglomeraziun industrialisads. Perquai èsi bain gist che la confederaziun ademplescha er vinavant sia incumbensa da coordinaziun tar la protecziun da la populaziun. Dal rest duain dentant ils chantuns (e cun els las vischnancas) survegnir sin basa da la nova lescha dapli libertad d'agir per pudair prender soluziuns fatgas sin mesira. Uschia pon els far diever da lur meds persunals, technics e finansials tenor basegn.

La confederaziun resta natiralmain in partenari fidà: sco elements substitutivs vegnan er unitads sezialisadas da l'armada a prestar en avegnir agid en cas da catastrofas.

■ **Qualitad enstagl da quantiad**

L'aut dumber dals appartegnents da la protecziun civila, sco ch'el era segir giustificabel en la guerra freida, na fa strusch pli senn en l'ambient odiern da la politica da segirezza. Sin basa da la situaziun da smanatscha po ella ed areguard la situaziun finanziaria sto ella vegnir reducida massivamain. Effectivs pli pitschens na signifitgan però insumma betg damain qualitad – il cuntrari: Las acziuns realas per ils appartegnents da la protecziun civila s'augmentan, perencunter sa reduceschan ils «exercizis al sitg» per eveniments pauc probabels. Vitiers vegn ch'il nov sistem da recrutaziun pussibilitescha ina meglra schelta da las forzas basegnai-vlas e che l'instrucziun pli intensiva maina ad in augment da la qualitad. La populaziun po pia spetgar en l'avegnir prestaziuns d'agid anc pli effizientas en cas da catastrofas.

■ **Chargia pli leva, custs main gronds**

La reforma maina ultra da quai ad ina chargia pli leva per il singul appartegnent da la protecziun civila sco er per l'economia e la societad. L'obligaziun da far servetsch cumenza cun 20 onns e dura en l'avegnir mo fin al 40avel e betg pli fin il 50avel onn da vegliadetgna. Appartegnents da l'armada ch'han absolvi lur ser-

vetsch militar na ston betg pli far servetsch da protecziun civila. Auters puncts che pledan en favur da la reforma da la protecziun da la populaziun èn ina gronda trasparenza dals custs ed ina meglra regulaziun da las expensas, uschia ch'ins po far quint en tut cun respargns da custs considerabels – in fatg ch'è d'impurtanza gist per la situaziun da finanzas precara da la confederaziun, dals chantuns e da las vischnancas.

■ **Ils refugis vegnan mantegnids**

Sut l'impressiun d'in eventual conflict armà – er cun far diever d'armas atomaras, biologicas u chemicas – valeva ils ultims decennis en Svizra il princip, tenor il qual mintga abitanta ed mintga abitant stueva avair ina piazza protegida. Quai era da lez temp gist e duai en sasez er valair vinavant. Grazia a la buna derasaziun da tals edifizis, poi ussa però vegnir franà da construir refugis. En l'avegnir sa tracti mo da mantegnair quests stabiliments per la populaziun e d'eliminar tschertas mancanzas, quai ch'è pussaivel cun custs moderats. Uschia vegni d'ina vart tegnì quint da l'ambient midà da la politica da segirezza, da l'autra vart resta garantida a lunga vista la protecziun da la populaziun per il cas da conflicts armads.

Per tut quests motivs recomandan il cussegl federal ed il parlament d'acceptar la lescha federala davart la protecziun da la populaziun e la protecziun civila (LPPC).

Terz project

Iniziativa dal pievel

«Gea a locaziuns gistas»

■ **La dumonda da votaziun è:**
Vulais Vos acceptar l'iniziativa dal pievel «Gea a locaziuns gistas»?

Il cussegl naziunal ha refusà l'iniziativa cun 102 cunter 60 vuschs, il cussegl dals chantuns cun 35 cunter 4 vuschs.

3

Il pli impurtant en furma concisa

■ In tema bler discutà

Var 70 pertschient da las abitantas e dals abitants da la Svizra vivan en abitaziuns da locaziun. Dumondas da locaziun giogan pia tradiziunalmain ina gronda rolla en la discussiun politica. Il dretg da locaziun actual è entrà en vigur l'onn 1990. El dueva gidar a cuntanscher ina schliaziun duravla, tuttina han tant locataris sco er affittaders adina puspè empruvà da far midadas er suenter sia entrada en vigur. Ils temas centrals èn stads regularmain l'adattaziun dals tschains da locaziun e la protecziun cunter abus.

■ Tge vul l'iniziativa?

L'associaziun svizra dals locataris e da las locatarias vul cuntanscher cun sia iniziativa ch'ì na vegnan betg mo transmess ils augments, mabain er las reducziuns da las tariffas dal tschains ipotecar a las locatarias ed als locataris. L'iniziativa cumbinescha perquai il tschains da locaziun ad ina tariffa media per ipotecas calculada sur bundant tschintg onns. Plinavant vul ella reglar da nov l'adattaziun dal tschains da locaziun durant la perioda da locaziun, far daventar pli rigurusas las disposiziuns cunter ils abus en connex cun il tschains da locaziun inicial, limitar e graduar ils augments dal tschains da locaziun en cas da midada da maun da l'immobiglia sco er cumpletter la protecziun cunter la desditga. Per purtaders d'abitaziuns d'utilità publica sco associaziuns u fundaziuns duain vegnir creadas disposiziuns spezialas per concepir il tschains da locaziun.

■ Las consequenzas da l'iniziativa

Cun l'iniziativa vegnissan bain resguarda-

das dapli las reducziuns dal tschains ipotecar per calcular il tschains da locaziun. La cumbinaziun problematica dals tschains da locaziun cun la tariffa dal tschains ipotecar na vegn uschia dentant betg abandonada. La calculaziun dals tschains da locaziun tenor ils custs da l'affittader vegn schizunt cementada sco suletta metoda per adattar ils tschains da locaziun. Uschia perda il martgà d'abitaziuns la flexibilitad necessaria. Plinavant restrenscha la cumplettaziun da la protecziun cunter la desditga che vegn pretendida da l'iniziativa memia fitg ils dretgs da proprietad dals affittaders. Quai pudess avair in effect negativ sin las investiziuns en il martgà d'abitaziuns; in fatg, dal qual patissan puspè las locatarias ed ils locataris.

■ Posiziun dal cussegl federal e dal parlament

Il cussegl federal ed il parlament refusechan l'iniziativa, perquai ch'ella è memia fixa, sa basa sin in sistem antiquà e perquai ch'ella avess consequenzas negativas per il martgà d'abitaziuns. La midada dal dretg da locaziun concludida dal parlament la fin 2002 sco cuntraproject indirect cuntogna schliaziuns pli persvadentas. Ella ademplescha singuls giavischs giustifitgads da l'iniziativa, senza accentuar dentant ses dischavantatgs. En emprima lingia na duain ils tschains da locaziun betg pli vegnir cumbinads cun ils tschains ipotecars, mabain cun la chareschia. Er per giuditgar l'abus dal tschains da locaziun porta la revisiun da la lescha ina meglieraziun.

Text da votaziun

Conclus federal davart l'iniziativa dal pievel «Gea a locaziuns gistas»

dals 12 da mars 2002

(Ingress)

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel dals 14 da mars 1997 «Gea a locaziuns gistas» è valaivla e vegn suttamessa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² Ella sa cloma¹, adattada a la nova constituziun federala dals 18 d'avrigl 1999:

I

La constituziun federala vegn midada sco suonda:

Art. 109 al. 1 segunda frasa ed al. 3 (nov)

¹ ... Ella [la confederaziun] regla la protecziun dals locataris cunter tschains da locaziun abusivs ed autras pretensiuns abusivas da l'affittader, la contestabladad da desditgas nungiustifitgadas sco er la prolungaziun limitada da relaziuns da locaziun.

³ Las disposiziuns tenor l'alineia 1 sa drizzan tenor ils sequents princips:

- a. Ils tschains da locaziun inicials èn abusivs, sch'ins cuntanscha uschia ina rendita excessiva ord la chaussa affittada u sch'els sa basan sin custs exagerads. Exagerads èn custs che chaschunan in tschains da locaziun che surpassa, tenor la statistica, ils tschains da locaziun medis per objects affittads cumparegliabels. Il chapital che porta la ristga dastga vegnir tschains maximalmain a la tariffa dal tschains ipotecar tenor la litera b.
- b. En il decurs da la relaziun da locaziun pon ils tschains da locaziun vegnir adattads be per quant che quai è necessari per gular il svilup cumprovà dals custs dapi la stipulaziun dal contract, per indemnizar las prestaziuns supplementaras da l'affittader u per mantegnair la capacitat d'acquist dal chapital che porta la ristga. La variaziun da la tariffa dal tschains ipotecar vegn calculada a basa da la media da tschains etablida sur tschintg onns per ipotecas.
- c. En cas da midada da maun da l'immobiglia pon ils tschains da locaziun vegnir adattads al nivel admissibel per tschains da locaziun inicials tenor la litera a. Ils augments dal tschains da locaziun ston vegnir graduads, sch'els surpassan diesch pertschient.
- d. Ils chantuns pon prevair ch'i dastgan vegnir messas a quint sco custs accessoris be expensas che varieschan tenor il consum dals locataris.

3

¹ L'iniziativa dal pievel è anc vegnida inoltrada durant la validitad da l'anteriura constituziun federala e sa referescha perquai a quella. Il parlament ha adattà la numeraziun e la preschentaziun dals artitgels en il text da l'iniziativa a la nova constituziun federala.

- e. Ils tschains da locaziun inizials, ils augments dal tschains da locaziun sco er autras pretensiuns dals affittaders ston vegnir nudadas e motivads sin in formular approvà uffizialmain, e quai cun l'indicaziun ch'els pon vegnir contestads. Autramain na po il tschains da locaziun inicial betg surpassar il tschains da locaziun dal locatari da fin uss; augments dal tschains da locaziun sco er autras pretensiuns èn obsolets.
- f. La legislaziun po prevar excepziuns da las literas a, b e c per tschains da locaziun d'abitaziuns d'utilitad publica e per contracts da locaziun generals ch'èn vegnids declarads sco generalmain impegnativs en il senn da l'aleina 2. Questas excepziuns ston dentant garantir ina protecciun equivalenta cunter tschains da locaziun abusivs e cunter autras pretensiuns abusivas da l'affittader. Disposiziuns spezialas pon vegnir applitgadas per tschains da locaziun controllads da l'autoritad.
- g. L'affittader sto cumprovar che sia desditga è giustifitgada. La desditga da l'affittader è nungjustifitgada, sch'ella succeda senza interess degn da protecciun u sch'ella è sproporziunada, particularmain sch'ella vegn pronunziada:
 - perquai ch'il locatari fa valair da buna fai ses dretg u per l'impedir da far valair quel;
 - en vista a midadas, renovaziuns u demoliziuns sproporziunadas;
 - per augmentar il tschains da locaziun actual u quel d'in nov contract;
 - per transferir ina immobiglia en proprietad en condomini u en ina furma analogha da proprietad;
 - per sfurzar il locatari d'acquistar la chaussa fittada.

II

Las disposiziuns transitorias da la constituziun federala vegnan midadas sco suonda:

Art. 197 cifra 2 (nov)

2. Disposiziun transitoria tar l'art 109 (locaziun)

¹ Entaifer in onn dapi l'acceptaziun da l'artitgel 109 alinea 1 segunda frasa ed alinea 3 en la votaziun dal pievel relascha il cussegl federal en in'ordinaziun las disposiziuns executivas ch'èn necessarias fin a l'entrada en vigur da la legislaziun. Per quest intent po el derogar dals artitgels da l'otgavel titel dal dretg d'obligaziuns che cuntrafan a las novas disposiziuns da la constituziun. El prevesa che la tariffa media decisiva per ipotecas tenor l'artitgel 109 alinea 3 litera b vegnia calculada durant ils emprims tschintg onns, e quai a basa da la media dals onns passads dapi l'entrada en vigur da las disposiziuns executivas. Adattaziuns dal tschains da locaziun a las tariffas midadas dal tschains ipotecars pon vegnir fatgas pir cur che la tariffa media decisiva per ipotecas divergescha per almain in mez pertschient da la tariffa dal tschains ipotecar, sin la quala sa basa la davosa determinaziun dal tschains da locaziun.

² La confederaziun, en collavuraziun cun ils chantuns, fixescha aifer dus onns sunter l'acceptaziun da l'artitgel 109 alinea 3 en la votaziun dal pievel, ils tschains da locaziun statics d'objects da locaziun cumparegliabels tenor la situaziun, la grondezza, l'equipament, il stadi e la perioda da construcziun.

Art. 2

L'assemblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

Las differenzas las pli impurtantas en in'egliada

Dretg vertent

Iniziativa

Cuntraproject

Cura è in tschains da locaziun abusiv?

- Sch'el lascha cuntanscher ina rendita excessiva.
- Sch'el sa basa evidentamain sin in pretsch da cumpra exagerà.
- Sch'el lascha cuntanscher ina rendita excessiva.
- Sch'el sa basa sin custs exagerads.
- Sch'el sa chatta per passa 15% sur ils tschains da locaziun cumparegliabels.

Cura pon tschains da locaziun vegnir augmentads?

- A chaschun d'ina midada da la tariffa dal tschains ipotecar.
- Sin fundament da custs da mantegniment e da gestiun augmentads.
- Sin fundament da prestaziuns supplementaras da l'affittader.
- Per mantegnair la capaciad d'acquist dal chapital che porta la ristga.
- Per adattar il tschains da locaziun al tschains ch'è usità en il quartier.
- A chaschun d'ina midada da la tariffa dal tschains ipotecar gulivà (media calculada sur 5 onns).
- Sin fundament da custs da mantegniment e da gestiun augmentads.
- Sin fundament da prestaziuns supplementaras da l'affittader.
- Per mantegnair la capaciad d'acquist dal chapital che porta la ristga.
- Sin fundament da la chareschia tenor l'index naziunal dals pretschs da consum (i dastgan vegnir adossads maximalmain 100% da la chareschia media dals davos 2 onns chalendars).
- Sin fundament da prestaziuns supplementaras da l'affittader.

Tge pussaivladads da controlla han las locatarias ed ils locataris?

- Els pon pretendere ina reducziun dal tschains da locaziun, sche la basa da calculaziun è sa midada essenzialmain.
- Els pon pretendere ina reducziun dal tschains da locaziun, sche la basa da calculaziun (spezialmain la tariffa media) è sa midada essenzialmain.
- Els pon pretendere mintga 5 onns ina controlla a maun dal tschains cumparegliabel.

Cura dastgan tschains da locaziun vegnir augmentads?

- Sch'els na sa basan betg sin in pretsch da cumpra exagerà.
- Sch'els na permettan betg da cuntanscher ina rendita excessiva e sch'els na sa basan betg sin custs exagerads; l'augment na dastga betg muntar annualmain a dapli che 10% en cumparegliazion cun quel anteriur.
- Sch'el sa chatta en il rom dals tschains da locaziun cumparegliabels, dentant annualmain betg per dapli che 10% sur il tschains da locaziun anteriur.

Cura po ina desditga vegnir contestada?

- Cura ch'ella è abusiva.
- Sch'ì n'exista betg in motiv giustificatg e che l'affittader sto furnir las cumprovas.
- Cura ch'ella è abusiva.

Il comité d'iniziativa fa valair:

«Gea a locaziuns gistas»

Oz han las locatarias ed ils locataris la mendra posiziun. Il dretg da locaziun vertent dischavantagescha els e la revisiun ch'il parlament ha concludì la fin da l'onn 2002, vegn a pegiurar lur posiziun anc ina giada. E quella chaschunass ina spirala verticala dal tschains da locaziun. Per quest motiv ha l'associaziun svizra da las locatarias e dals locataris prendì il referendum cunter questa cuntraproposta inacceptabla. Nossa iniziativa 'Gea a locaziuns gistas' è la suletta schliaziun gista, perquai ch'ella garantisce che las locaziuns na s'augmentan betg pli a moda exagerada a lunga vista.

Sch'ils tschains ipotecars s'augmentan oz, vegnan aumentadas er las locaziuns. Ma sche las tariffas da tschains sa reduceschan, na vegnan las locaziuns savens betg sminuidas. Quai ha per consequenza che las locatarias ed ils locataris pajan mintg'onn 5 milliardas dapli als affittaders che quai ch'i fiss giustifitgà. Nossa iniziativa garantisce che las locatarias ed ils locataris profiteschan automaticain da la reduziun dals tschains ipotecars.

Nossa iniziativa metta generalmain fin al grond augment dals tschains da locaziun. E quai betg mo, sch'ils tschains ipotecars sa midan, mabain er sch'ins dat l'object da nov a tschains, venda immobiglias u suenter lavurs da renovaziun.

Nossa iniziativa meglierescha la protecziun cunter la desditga: oz èn las locatarias ed ils locataris protegids mo malamain cunter desditgas. Ina protecziun pli effizienta è impurtanta – spezialmain oz ch'i dat puspè mancanza d'abitaziuns.

Nossa iniziativa mida il dretg actual en ina moda gista. Ils locataris e las locatarias obtegnan er vinavant ina rendita adeguada per lur investiziuns. Affittaders serius n'han pia er betg da temair insatge. Er la construcziun da novas abitaziuns na vegn insumma betg impedita tras questa lescha. Be affittaders che fan abus u che speculeschan cun immobiglias, ston sa temair da nossa iniziativa. Tut ils auters profiteschan: particularmain las locatarias ed ils locataris – che muntan a 70 pertschient da la populaziun.»

Posiziun dal cussegl federal

3

L'iniziativa n'è betg oppurtuna, perquai ch'ella mantegna la cumbinaziun nuncuntentaivla dals tschains da locaziun cun las tarifas dal tschains ipotecar e perquai ch'ella vul calcular ils tschains da locaziun unicamain tenor ils custs dals affittaders; ella fa era daventar il dretg da locaziun anc pli cumplitgà. Per part ha ella giavischs giustifitgads, ma la midada dal dretg da locaziun ch'è vegnida concludida dal parlament eleminescha a moda bler pli efficazia ils puncts debels dal dretg da locaziun vertent. Il cussegl federal refusescha l'iniziativa spezialmain per ils sequents motivs:

■ **Ils puncts debels dal dretg actual**

Il dretg da locaziun vertent enconuscha surtut trais puncts debels: Il tschains da locaziun è cumbinà a moda problematica cun la tariffa dal tschains ipotecar. Igl è fitg grev d'applitgar en la pratica la regulaziun davart l'abus da tschains da locaziun. E finalmain è il dretg da locaziun cumples-

siv uschè cumplitgà ch'ì dat numerusas dispitas tranter las partidas dals locataris e quellas dals affittaders. L'iniziativa n'eliminescha betg quests trais puncts debels.

■ **La colliaziun da tschains da locaziun e tschains ipotecar è antiquada**

L'iniziativa vul mantegnair il tschains ipotecar sco scala per calcular ils tschains da locaziun; differentamain dal dretg actual vul ella sa basar per quest intent sin ina tariffa media da tschintg onns. Il cussegl federal considerescha quest instrument sco substituziun adequata per il sistem da fin uss cun sias variaziuns dal tschains da locaziun. La cumbinaziun nuncuntentaivla cun ils tschains ipotecars vegn plitost anc rinforzada cun l'iniziativa. Il cussegl federal ed il parlament vulan dentant prender dal tuttafatg distanza da quai, perquai che las reducziuns dal tschains na vegnan en blers cas betg dadas vinavant, perquai ch'ìls augments dal tschains ipotecar pon avair per consequenza fermes augments dal tschains da locaziun e perquai che la furmaziun dals pretschs succeda en in'otra moda sin il martgà ipotecar che sin il martgà d'abitaziuns. Ultra da quai po la colliaziun funcziunar be cun tariffas unifitgadas dal tschains ipotecar che vegnan dentant applitgadas oz adina pli darar.

■ **Il cuntraproject è pli opportun**

Il parlament ha approvà la fin da l'onn 2002 in cuntraproject indirect¹ tar l'iniziativa che prevesa ina novaziun fundamentala: enstagl dals tschains ipotecars vegnan

adattads a la chareschia uss ils tschains da locaziun. Decisiv è qua l'index nazional dals pretschs da consum. Il cussegl federal ed il parlament vulan cuntanscher cun questa schliaziun in percurs pli calm dal svilup dal tschains da locaziun; variaziuns dal tschains da locaziun, sco quellas dal passà, na duai betg pli dar. Perquai che la summa da las pajas suonda tendenzialmain er a la chareschia, dastgassan ils tschains da locaziun sa sviluppar sumegliantamain sco ils salaris.

■ **Protecziun cunter la desditga: l'iniziativa va memia lunsch**

L'iniziativa vul cumpletter la protecziun cunter la desditga per bainquant. Ella cuntogna in entir catalog da motivs che na giustifitgeschan betg ina desditga, uschia ch'in po contestar cunter la desditga. Plinavant sto l'affittader cumprovar ch'igl exista in motiv «giustifitgà» per la desditga. Tras quai restrenscha l'iniziativa memia fitg ils dretgs da proprietad dals affittaders. Quai pudess avair consequenzas negativas per la purschida d'abitaziuns e da locals da fatschenta. Il dretg da desditga vertent è sa cumprovà generalmain, ina nova regulaziun na s'impona betg.

■ **Tschains da locaziun inizial: l'iniziativa n'è betg necessaria**

L'iniziativa vul cumpletter las disposiziuns davart il tschains da locaziun inizial decisivamain. Uss represchenta dentant gist il dretg vertent ch'è vegnì introducì 1990 in cumpromiss ch'è vegnì cuntanschì pir suenter diras cumbattas e che na duess betg vegnir abandonà da levsenn. La schliaziun actuala è sa mussada solida. En il senn d'ina simplificaziun prevesa il cuntraproject indirect dentant ch'il tschains da

locaziun inizial po vegnir contestà da nov a scadina stipulaziun d'in contract e betg mo, sche tschertas premissas èn dadas.

■ **In nov instrument: tschains cumparegliabel**

L'iniziativa na fa betg ina proposta adattada pertutgant la dumonda impurtanta, cura ch'in tschains da locaziun è abusiv. Il cuntraproject indirect prevesa perencunter ina midada da sistem che ha per consequenza ina simplificaziun dal dretg e che cumbatta cunter grondas variaziuns dal tschains da locaziun. Da nov vala in tschains da locaziun sco abusiv, sch'el surpassa ils tschains da locaziun d'abitaziuns cumparegliablas per bundant 15 per tschient. Per eruir ils tschains d'abitaziuns cumparegliabels vegnan resguardadas las qualitads dals objects da locaziun (p. ex. vegliadetgna u dumber da chombras) sco er lur posiziuns (p.ex. accessibladad da plazzas da lavur u immissiuns da canera). Locatarias e locataris pon laschar controllar lur tschains da locaziun mintga tschintg onns, independentamain dal fatg, sch'in augment dal tschains da locaziun è vegnì annunzià u betg.

■ **L'iniziativa è contraproductiva**

L'iniziativa serva a las locatarias ed als locataris mo a curta vista. A pli lunga vista exista il privel ch'i vegnia investì damain en il martgà d'abitaziuns e che tras quai escaleschia la mancanza d'abitaziuns. Las emprimas victimas da quest svilup fissan las locatarias ed ils locataris sez.

Per tut quests motivs recumandan il cussegl federal ed il parlament da refusar l'iniziativa «Gea a locaziuns gistas».

¹ Il cuntraproject consista d'ina midada dal dretg d'obligaziuns (Fegl uffizial federal 2002 8234). El po vegnir consultà en l'internet sut: www.admin.ch u po vegnir empustà tar: UFEL, vendita da leschas, 3003 Berna. I n'è betg segir, sche quest cuntraproject po entrar en vigur, perquai ch'igl è vegnì profità dal referendum cunter quest project.

Quart project

Iniziativa dal pievel

«per ina dumengia senz'autos
per mintga stagiun – in'emprova
limitada a quatter onns
(Iniziativa per las dumengias)»

■ **La dumonda da votaziun è:**

Vulais Vus acceptar l'iniziativa dal pievel «per ina dumengia senz'autos per mintga stagiun – in'emprova limitada a quatter onns (Iniziativa per las dumengias)»

Il cussegl nazional ha refusà l'iniziativa cun 96 cunter 70 vuschs, il cussegl dals chantuns cun 34 cunter 8 vuschs.

4

Il pli impurtant en furma concisa

■ La mobilitad e sias consequenzas

La mobilitad è in factur impurtant da noss svilup economic, social e cultural. Il traffic sin via motorisà chaschuna però er canera, impestaziun da l'aria ed accidents e noscha uman ed ambient. Perquai dovri mesiras per limitar las grevezzas per l'ambient chaschunadas dal traffic e per rinforzar la segirezza dal traffic.

■ Tge vul l'iniziativa?

La «Iniziativa per las dumegias» pretenda ch'ina dumengia per stagiun stettian tut las piazzas e vias publicas a libra disposiziun da la populaziun senza traffic motorisà privat. Sche l'iniziativa vegniss acceptada, alura stuess il cussegl federal relaschar entaifer nov mais las disposiziuns executivas necessarias e las disposiziuns excepziunalas. La reglamentaziun valess per il mument quatter onns. Alura stuessan il pievel ed ils chantuns decider davart ina introducziun definitiva.

■ Las consequenzas da l'iniziativa

Sche quest'iniziativa vegniss acceptada, alura valess en tut la Svizra a quatter dumengias che ston anc vegnir determinadas dal cussegl federal, in scumond da traffic per il traffic motorisà privat. Excepziuns dal scumond fissan però permessas, per exempel per il traffic public, per cars e per taxis. Perquai na fissan spassegiadas a pe e viadis cun velo sin autostradas ed outras vias betg senza priveil. Ultra da quai vegnissan dischavantiadas personas che n'han nagin u be in access insufficient als meds publics da transport. Il traffic sin

via privat da l'exteriur vegniss mintgamai bloccà al cunfin svizzer. Singuls secturs economics, cunzunt il turissem en regiuns periferas, avessan da supportar perditas.

■ Posiziun dal cussegl federal e dal parlament

Il cussegl federal ed il parlament refusechan l'iniziativa, perquai che ses dischavantatgs predomineschan ils avantatgs. Scumonds da charrar la dumengia na corrspundan betg a la politica dal cussegl federal per in svilup persistent, perquai ch'els èn in impuls memia pitschen per midar il cumportament en moda duraivla. I n'è er betg necessari da dauzar la qualidad da viver cun «dis d'eveniment» ordinads dal stadi. La basa legala existentatanscha per pudair realisar local- u regionalmain dumengias senz'autos.

Text da votaziun

Conclus federal davart l'iniziativa dal pievel «per ina dumengia senz'autos per mintga stagiun – in'emprova limitada a quatter onns (Iniziativa per las dumengias)»

dals 13 da december 2002

(Ingress)

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel dal 1. da matg 1998 «per ina dumengia senz'autos per mintga stagiun - in'emprova limitada a quatter onns (Iniziativa per las dumengias)» è valaivla e vegn suttamessa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² Ella sa cloma¹, adattada a la nova constituziun federala dals 18 d'avrigl 1999:

La constituziun federala vegn midada sco suonda:

Art. 197 cifra 2 (nov)

2. Disposiziun transitoria tar l'art. 82 (Traffic sin via)

¹ Ina dumengia per stagiun po la populaziun disponer libramain, da las 04.00 a las 24.00, da tut las plazzas e vias publicas, inclusiv las vias naziunalas, che vegnan ad esser serradas al traffic motorisà privat. Il traffic public resta garanti.

² Il cussegl federal fixescha infra nov mais en in'ordinaziun las disposiziuns executivas e las excepziuns ch'èn en l'interess public.

³ Questa disposiziun transitoria vala quatter onns a partir da l'emprima dumengia senz'autos. Pievel e chantuns decidan cun ina votaziun en il quart onn suenter l'emprima dumengia senz'autos, sche las alineas 1 e 2 duain valair vinavant ed illimitadamain sco artigel 82a da la constituziun federala.

Art. 2

L'assemblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

¹ L'iniziativa dal pievel è anc vegnida inoltrada durant la validad da l'anteriura constituziun federala e sa referescha perquai a quella. Il parlament ha adattà la numeraziun e la preschentaziun dal artigel en il text da l'iniziativa a la nova constituziun federala.

Il comité d'iniziativa fa valair:

«Sco emprova limitada a quatter onns – ina dumengia senz'autos per mintga stagiun

Charas Svizras, chars Svizzers, charas giuvnas e chars giuvens, charas personas giuvnas da spiert, charas personas nostalgicas e progressivas, sportivas ed allegras

Avant 30 onns, il tard atun 1973, han gì lieu per la davosa giada ed en Svizra dumengias senz'autos. Tut quels ch'èn stads da lez temp da la partida sa regordan cun plaschair da quellas dumengias plain aventuras. L'iniziativa per las DUMENGIAS vulesc puspè regalar a Vus il plaschair da viver che dumengias senz'autos pon chaschunar. Dumengias senz'autos stgaffeschon per 4 da 365 dis spazi liber per giu e divertiment. L'eveniment da temp liber plain daletg cumenza directamain davant l'isch-chasa. 84000 km via stattan a libra disposiziun ed envidan a spassegiar, ir cun velo, cun rulettas, cun skates, a viandar ed a bler auter pli; cafels sin via, ustarias da festa u cults divins sin las plazzas communalas porschan novs lieus da scuntrada.

Il basegn da mobilitad duai oravant tut vegnir satisfatg cun il traffic public; quel po vegnir sustegnì, tenor l'idea da las iniziantas e dals iniziants, cun cars e taxis. Tgi ch'è dependent da l'auto, saja quai p. ex. per motivs professionals, en cas d'urgenza u pervi da mendusadad, duai er dastgair duvrar el. Sco ch'igl è sa mussà l'onn 1973 pon vegnir realisadas las dumengias senz'autos en moda nunburocratica e senza accidents, persunter cun blers umans fortunads. Dumengias senz'autos èn er attractivas per turists. Quai ha mussà cleramain la fulla da visitaders al Lai da Murten u al Lai da Constanza durant las dumengias senz'autos. Ellas sa cunfan fitg bain cun la politica da traffic da l'Europa, sco ch'ìl presidi da la UE ha confermà uffizialmain.

Tgi na vulesc betg ina giada scuvrir da nov nossa bella cuntrada ensemen cun amis? L'atmosfera unica tranter ils umans vegn ad intgantar giuven e vegl. Dumengias senz'autos ans rendan la dumengia puspè sco di da repaus ed ans dattan la pussaivladad da sortir dal stress da mintgadi. Sunter l'emprova limitada a quatter onns decidais Vus a l'urna, sche Vus vulais giudair vinavant dumengias senz'autos!»

Posiziun dal cussegl federal

4

L'iniziativa tematisescha il giavisch chapaivel per daplì qualitad da viver e per ina limitaziun dal traffic motorisà. Scumonds da charrar la dumengia mettan però mo sut cura-tella la burgaisa ed il burgais e gidan memia pauc a rivar ad ina mobilitad persistenta. Dapi las dumengias senz'autos durant la crisa d'ielì da l'onn 1973 èn adina puspè vegnidas formuladas pretaisas cun talas restricziuns dal traffic.

Ellas èn però vegnidas refusadas tuttas, perquai ch'ellas avessan gi daplì dischavantatgs che avantatgs. Quai vala er per la «Iniziativa per las dumengias». Il cussegl federal refusescha l'iniziativa surtut per ils sequents motivs:

■ **Nagina persistenza**

Cun sia politica da traffic ha il cussegl federal la mira d'ina mobilitad che na satisfat als basegns economic e socials sin donn e cust da la qualitad da viver e da l'ambient. Ina midada dal pensar en dumondas dal traffic è bain giavischada, na po però betg vegnir sfurzada. L'iniziativa dat memia paucs impuls per ina midada permanenta dal cumportament. Pli raschunaivlas èn mesiras en il mintgadi, p. ex. en connex cun pendular al lieu da lavur. La promoziun dal traffic public u impuls per utilizar bain l'entira capacitat d'autos privats (carsharing) èn pli effizientas che «dis d'eveniment» decretads.

■ **La segirezza dal traffic è periclitada**

L'iniziativa vul metter a disposiziun a la populaziun las vias per il diever liber – er las autostradas. Permess fissi dad ir cun velo, giugar, spassegiar u dad ir cun inline-skates. Perquai ch'exceptziuns dal scumond da traffic – per polizia, servetschs d'urgenza, cars, taxis e transports d'impeids – èn pussaivlas e perquai che viafier, bus e trams dastgan circular, vegniss il diever senza disturbi e privel da las vias e plazzas engrevgià dal traffic plaun.

■ **Las regiuns periferas ed il turissem èn dischavantagiads**

La Svizra ha ina da las raits las pli spessas dal traffic public. Tuttina n'han betg tut las abitantas ed ils abitants da noss pajais il medem bun access a la viafier ed al bus. Ils umans en regiuns da munotgna ed en regiuns periferas vegnissan dischavanta-

giads pli ferm che quels en aglomeraziuns urbanas tras scumonds da charrar. Er ils secturs economic ch'èn dependents dal turissem (gastronomia, pendicularas, interpresas da cars e.u.v.) avessan da supportar perditas.

■ **Problems als cunfins**

Sche l'iniziativa vegniss acceptada, alura fissi da far quint cun problems als cunfins da noss pajais ed en las relaziuns cun l'exteriur. Automobilists e motociclists stuessan vegnir refusads a la duana. Els stuessan far in detur enturn noss pajais. A la Svizra pudess vegnir renfatschà ch'ella procura cun il scumond da charrar la dumengia per ina deviazion dal traffic en noss pajais vischins.

■ **Intervenziun statala nunnecessaria**

Bleras burgaisas e blers burgais resguardan dumengias senz'autos decretadas sco intervenziun smesirada en lur libertad persunala. I n'è betg necessari ch'il stadi relaschia qua ina disposiziun, cun excepziun d'ina absoluta situaziun d'urgenza. Igl è adina pussaivel da renunziar voluntarain dad ir cun auto, en moda individuala ed ensemen cun auters. La lescha federala davart il traffic sin via dat gia oz la pussaivladad a chantuns e vischnancas da decretar las dumengias scumonds limitads localmain da charrar cun vehichels a motor – danor sin autostradas ed autras vias da transit impurtantas. Quai è p. ex. stà il cas ils 22 da settember 2002 en numerusas citads da la Svizra. A chantuns e vischnancas statti pia liber da nizzegiar

meglier las pussaivladads legalas existentas.

■ **Examinà variantas**

Il parlament ha examinà diversas cuntrapropostas cun damain dumengias senza autos per onn, ha dentant refusà tuttas. Ils dischavantatgs da l'iniziativa pudessan bain vegnir mitigiads uschia, ma ils problems fundamentals – dischavantaggiar tscherts secturs economic e parts da la populaziun, difficultads cun l'exteriur, metter sut curatella las burgaisas ed ils burgais – restassan.

Per tut quests motifs recumondan il cussegl federal ed il parlament da refusar la «Iniziativa per las dumengias».

Tschintgavel project

Iniziativa dal pievel «La sanadad ad in pretsch supportabel (iniziativa da sanadad)»

■ La dumonda da votaziun è:

Vulais Vos acceptar l'iniziativa dal pievel «La sanadad ad in pretsch supportabel (iniziativa da sanadad)»?

Il cussegl nazional ha refusà l'iniziativa cun 84 cunter 60 vuschs, il cussegl dals chantuns cun 35 cunter 5 vuschs.

Il pli important en furma concisa

■ In bun provediment cun ina finanziaziun sociala

L'assicuranza obligatoria da malsauns garantescha oz l'access als tractaments medicals necessaris d'auta qualitat a l'entira populaziun. Finanziads vegnan quests tractaments cun las premias individualas, la franchisa e cun la resalva persunala sco er per in terz cun daners da taglia (subvenziuns chantunalas als ospitals). Per minimalisar las consequenzas socialas survegn in terz da las persunas assicuradas, pervia da lur situaziun economica, ina reducziun da las premias cun cleras finamiras. Bleras da quellas persunas na pajan in summa naginas premias da l'assicuranza da malsauns pli.

■ Tge vul l'iniziativa?

Il giavisch principal da l'iniziativa lantschada da la partida socialdemocrata da la Svizra è ina finanziaziun cumpletta main nova da l'assicuranza obligatoria da malsauns. Questa finanziaziun duai vegnir pajada cun contribuziuns da las persunas assicuradas e da nov fin a la mesadad cun pertschients supplementars da la taglia sin la plivalur. L'atezza da las contribuziuns na vegn betg pli fixada per persuna, mabain en proporziun cun las entradas, cun la facultad e cun las grevezzas famigliaras. Plinavant duai la confederaziun obtegnair competenzas da planisaziun e da direzziun ch'eran fin uss essenzialmain chausa dals chantuns.

■ Las consequenzas da l'iniziativa

Cun il nov sistem da finanziaziun dastgassan bain sa reducir las premias da bleras persunas assicuradas. Ma quai è be ad emprima

vista pli social ch'ozendi; perquai che l'augment considerabel da la taglia sin la plivalur pertutga tuts, senz'excepziun. Necessari fiss in augment da fin 3,6 puncts procentuals; quel chaschunass entradas supplementaras da var 8,5 milliardas francs. Sch'ils chantuns na confinziassan plinavant betg pli las prestaziuns da l'assicuranza fundamentala, stuess la TPV schizunt vegnir augmentada per fin 5 puncts procentuals. Las premias dependentas da las entradas e da la facultad han il medem effect sco ina taglia supplementara sin las entradas e sin la facultad. L'iniziativa chaschuna ina finanziaziun traversala dals custs da la sanadad tranter ils chantuns. Premias che reflecteschan il consum da las prestaziuns en favur da la sanadad, il qual variescha considerablmain tranter ils chantuns, n'èn praticamain betg pli pussaivlas. La concorrenza ed ils impuls per in cumportament economic vegnan reducids massivamain.

■ Posiziun dal cussegl federal e dal parlament

Per il cussegl federal ed il parlament chaschuna l'iniziativa ina finanziaziun problematica da l'assicuranza da malsauns. Ultra da quai na dat ella betg ina resposta cuntentaivla a la dumonda urgenta co ch'ins pudess controllar meglier ils custs augmentants da la sanadad. Persunas assicuradas cun pitschnas entradas che na ston betg pajar premias oz, vegnan engrevgiadas en il futur cleramain pli ferm cun la taglia sin la plivalur pli auta.

Text da votaziun

Conclus federal

davart l'iniziativa dal pievel «La sanadad ad in pretsch supportabel (iniziativa da sanadad)»

dals 5 da december 2002

(Ingress)

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel dals 9 da zercladur 1999 «La sanadad ad in pretsch supportabel (iniziativa da sanadad)» è valaivla e vegn suttamessa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² Ella sa cloma¹, adattada a la constituziun federala dals 18 d'avrigl 1999:

I

La constituziun federala vegn midada sco suonda:

Art. 117

¹ La confederaziun relascha prescripziuns davart l'assicuranza da malsauns e d'accidents.

² L'assicuranza obligatoria da malsauns succeda tras assicuraders da malsauns d'utilitad publica. Ella garantescha a tut las personas assicuradas in provediment medical d'auta qualitad, che correspunda als basegns ed a pretschs favuravels.

³ L'assicuranza obligatoria da malsauns vegn finanziada spezialmain da:

- a. entradas supplementaras liadas ad in intent specific ord la taglia sin la plivalur, en ina dimensiun fixada da la lescha;
- b. tras contribuziuns da las personas assicuradas en almain ina dimensiun equivalenta; questas contribuziuns vegnan fixadas en proporziun cun las entradas e cun la facultad reala sco er resguardond las grevezzas famigliaras.

⁴ Ils assicuraders da malsauns obtegnan per mintga persuna assicurada contribuziuns ord ils meds menziunads sut l'alineia 3. Qua vegnan gulinadas las differentas ristgas dals assicuraders. Ils surplus vegnan restituids a las personas assicuradas.

¹ L'iniziativa dal pievel è anc vegnida inoltrada durant la validitad da l'anteriura constituziun federala e sa referescha perquai a quella. Il parlament ha adattà la numeraziun e la preschentaziun dals artitgels en il text da l'iniziativa a la nova constituziun federala.

⁵ La confederaziun ed ils chantuns procuran per ina reducziun efficazia dals custs en il sector da la sanadad. La confederaziun piglia spezialmain las sequentas mesiras per quest intent:

- a. ella regla la medischina da perfecziun e coordinescha las planisaziuns sanitaras dals chantuns;
- b. ella fixescha ils pretschs maximal da las prestaziuns che vegnan furnidas en l'assicuranza obligatoria da malsauns, inclusiv ils medicaments;
- c. ella relascha las disposiziuns d'admissiun per ils furniturs da prestaziuns e procura per ina controlla efficazia da la qualitat;
- d. sche la quantitat da las prestaziuns furnidas è excessiva, prenda ella mesiras complementaras, differenziadas tenor spartas e regiuns, per reducir ils custs;

Ils chantuns pon prender mesiras pli vastas en il sector da la planisaziun da la sanadad.

II

Las disposiziuns transitorias da la constituziun federala vegnan midadas sco suonda:

Art. 197 cifra 2 (nov)

2. Disposiziun transitoria tar l'artitgel 117 (assicuranza da malsauns e d'accidents)

¹ Las prestaziuns da la confederaziun e dals chantuns en favur dal sector da la sanadad han da correspunder almain als imports da l'onn 1997, suenter l'adattaziun a la chareschia.

² Il retgav tenor l'artitgel 117 alinea 3 da la constituziun federala corresponda almain al total da las premias da l'assicuranza obligatoria da malsauns durant l'onn precedent a l'entrada en vigur da la legislaziun executiva.

³ Sche la lescha executiva tar l'artitgel 117 na po betg vegnir messa en vigur aifer trais onns suenter l'acceptaziun da l'artitgel costituziunal, relascha il cussegl federal las disposiziuns executivas tar ils alineas 3 e 5 da l'artitgel 117 tras ordinaziun.

⁴ El resguarda spezialmain ils sequents principis:

- a. per calcular las contribuziuns da las personas assicuradas tenor l'artitgel 117 alinea 3 litera b, vala in import liber da taglia da 20 000 francs per las entradas e da 1 000 000 francs per la facultad reala;
- b. las contribuziuns da las personas assicuradas calculadas en proporziun cun la facultad reala, prescrittas en l'artitgel 117 alinea 3 litera b, muntan ad almain in quart da las contribuziuns totalas da las personas assicuradas tenor l'artitgel 117 alinea 3 litera b.

Art. 2

L'assemblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

Il comité d'iniziativa fa valair:

**«La sanadad ad in pretsch supportabel:
Premias pli bassas per la gronda part dals assicurads!»**

Per ina gronda majoritad dals assicurads en Svizra èn las premias da l'assicuranza obligatoria da malsauns daventadas ina gronda chargia. La Svizra è il sulet pajais da l'Europa, nua ch'er multimilliunaris sco Martin Ebner na pajan betg in rap dapli per lur assicuranza obligatoria da malsauns che la famiglia media svizra. Cunter questa ingiustia cumbatta l'iniziativa «La sanadad ad in pretsch supportabel» cun schliaziuns utilas.

1. Enstagl da las premias actualas per persona che n'èn betg socialas vul l'iniziativa reparter la gronda part da la **grevezza da premias en il futur proporzionalmain a las entradas**, sco ch'i fa la gronda part dals pajais europeics. Per ch'er assicurads cun fitg gronda facultad e fitg pitschnas entradas imponiblas gidian a finanziar las assicuranzas da malsauns, vegnan integrads il consum e la facultad be modestamain per quest intent. Quest sistem chaschuna premias pli bassas per quasi 80 perschient dals assicurads. Ina famiglia cun dus uffants ed 80'000 fr. entradas bruttas spargna en media passa 6'000 fr. l'onn, e schizunt cun entradas imponiblas da fin 190'000 fr. po ella anc profitar. La grevezza supplementara pertutga surtut persunas cun fitg grondas entradas e cun ina facultad da sur in milliun francs.
2. L'iniziativa na vul betg mo **reparter ils custs da la sanadad a moda pli gista, mabain er stabilisar els**. Ella prevesa mesiras rigurusas per evitar ulteriuras explosiuns dals custs:
 - Pretschs maximalis per prestaziuns medicalas. Tar ils medicaments ch'èn savens bainquant pli chars ch'a l'exteriur vegn quai a chaschunar pretschs pli bass ed a promover ils generics pli bunmartgads - cun il medem effect!
 - Ina planisaziun da la medischina da perfecziun tras la confederaziun, per ch'ils chars apparats hightec na vegnian betg cumprads per raschuns d'in prestige regional, mabain pervia da la necessitad.
 - Ina regulaziun dal dumber da medis tras impuls economics e betg tras decisiuns arbitraras d'ina burocrazia da cassa u da stadi.
 - Controllas da qualitat per eliminar prestaziuns ch'èn surpli: Experts presuman che quellas muntian a 10–15% da tut las prestaziuns, pia a bunamain 4–6 milliardas francs per onn! Ils meds che vegnan spargnads en questa moda duain p.ex. vegnir impundids per amplifitgar las prestaziuns da spitex e per pajar las chasas da tgira.

Igl è normal e serva a nus tuts che la medischina sa sviluppa vinavant e chaschuna custs. L'iniziativa procura per in svilup moderà, per che la sanadad restia ad in pretsch supportabel per tuts.

Gist per quest motiv vegn Voss GEA a l'iniziativa «La sanadad ad in pretsch supportabel» a procurar per dapli giustia ed a chaschunar premias pli bassas e supportablas da l'assicuranza da malsauns per quasi 80% dals assicurads!

Dapli infurmaziuns sco er la pussaivladad da calcular Voss respargn da premias cun l'iniziativa chattais Vus sin www.gesundheit-sante.ch.»

5

La «iniziativa da sanadad» vul midar fundamentalmain il sistem da finanziaziun da l'assicuranza obligatoria da malsauns. Ella chaschuna in augment considerabel da la taglia sin la plivalur (TPV) ed ha plinavant l'effect d'ina taglia supplementara sin las entradas e la facultad. Bleras personas assicuradas cun pitschnas entradas tiran la mendra sort cun l'iniziativa. Ella na dat betg ina resposta cuntentaivla a la dumonda urgenta co ch'ins tschiffa meglier en maun ils custs da la sanadad. Ella reducescha massivamain schizunt l'economia e la concorrenza. Il cussegl federal refusescha l'iniziativa cunzunt per ils sequents motivs:

■ La taglia sin la plivalur n'è betg in negozi d'autoservetsch

L'iniziativa lascha avert, a tge parts che l'assicuranza obligatoria da malsauns duess vegnir finanziada cun la TPV, cun las contribuziuns da las personas assicuradas e cun las participaziuns dals chantuns. Per ch'ins possia cuntanscher las finamiras da l'iniziativa sto ina gronda part da las prestaziuns assicuradas vegnir finanziada cun la TPV. Sch'ins parta dal fatg, che

questa part munta a la mesadad, alura èsi necessari d'obtegnair entradas supplementaras da var 8,5 milliardas francs. Quai correspunda ad in augment da la TPV da circa 3,6 puncts procentuals. Sin fundament dal text da l'iniziativa èsi schizunt imaginabel che la participaziun actuala dals chantuns per financiar las prestaziuns da l'assicuranza fundamentala scrodia dal tuttafatg. En quest cas fissan schizunt necessarias fin 12 milliardas entradas supplementaras or da la TPV, quai vul dir in augment da la TPV per fin 5 puncts procentuals. Il cussegl federal ed il parlament èn stads fin uss fitg reservads en connex cun augments da la TPV ed han reservà quels sapientivamain per incumbensas spezialas, particularmain la finanziaziun da la AVS e da l'assicuranza d'invaliditad. La taglia sin la plivalur sco medischna per tut pudess purtar ad ina dinamica nuncontrollabla. Perquai refusescha il cussegl federal la finanziaziun proponida.

■ Nagina taglia sin la facultad sin plaun federal

La concepziun da las premias prevista da l'iniziativa ha il medem effect sco ina taglia supplementara sin las entradas e sin la facultad. Ma sin plaun federal na vegn la facultad betg imponida oz. Il cussegl federal refusescha ina tala intervenziun indirecta en il sistem da taglia. Quel è in element da nossa politica da finanzas ch'è sa cumprovada ed el dastga perquai vegnir transformà mo cun clerlas finamiras ed a moda coordinada.

■ Las pitschnas entradas tiran la mendra sort

L'augment da la taglia sin la plivalur engrevescha tuts, en proporziun dentant il pli ferm las personas cun pitschnas entradas. Pajar stuessan uschia er quellas personas assicuradas che na pajan oz, grazia a la reducziun da las premias, naginas premias. Ina reducziun da las premias sco quella da fin uss na sa lascha betg pli cumbinar cun il nov sistem. Oz varieschan las premias considerablament tranter ils chantuns, perquai che tut tenor chantun vegnan fatgas valair different bleras prestaziuns en favur da la sanadad. La pussaivladad da premias che varieschan tranter ils chantuns vegn restrenschiada fermamain cun l'iniziativa, gea schizunt eliminada. Il resultat è la finanziaziun traversala dals custs da la sanadad tranter ils chantuns.

■ Il problem central n'è betg schlià

Il problem central da l'assicuranza obligatoria da malsauns èn ils custs augmentants da noss provediment sanitar. Els s'augmentan cunzunt là, perquai ch'ì cumparan adina dapli purschidas e purschiders da prestaziuns en favur da la sanadad e perquai ch'ìl consum s'augmenta parallelamain a las purschidas. Quest problem na sa lascha betg schliar cun metter sin il chau il sistem vertent da finanziaziun e cun incassar dapli taglias.

■ Naginas propostas pervasivas per controllar ils custs

Per controllar ils custs duai la confederaziun obtegnair ulteriuras competenzas te-

nor l'iniziativa. Principalmain duai ella surprender incumbensas da planisaziun e da direcziun dals chantuns e fixar ils pretschs maximalis. L'iniziativa pretenda mesiras ch'èn per part gia realitad (pretschs da medicaments), ch'èn gia vegnidas discutadas (planisaziun da la medischna da perfecziun, disposiziuns d'admissiun) u ch'ìls chantuns pon gia prender oz (frain dals custs tar ospitals e chasas da tgira). Oz èn responsabels en emprima lingia ils chantuns per il provediment sanitar da lur populaziun. Els enconuschan ils basegns e las relaziuns al lieu. Cun ina centralisaziun excessiva da las cumpetenzas gess a perder questa proximitad cun las burgaisas ed ils burgais. Per la controlla dals custs na porta l'iniziativa betg ina schliaziun pervasiva.

■ L'economia e la concorrenza vegnan opprimidas massivamain

La nova finanziaziun eliminescha quasi dal tuttafatg la concorrenza tranter las cassas da malsauns e centralisescha per gronda part l'assicuranza da malsauns. Models da spargn cun ina restricziun facultativa da las personas assicuradas e cun in rabat da las premias sco cuntraprestaziun (franschisa pli auta, HMO, rait da medis da famiglia u assicuranza bonus) na sa laschan strusch pli realisar cun il nov sistem da premias. Uschia scrodan ils impuls per in cumportament economic da las personas assicuradas e las cassas n'han betg pli interess da controllar ils custs da la sanadad. Er las medias ed ils medis, ils ospitals

e l'industria medicala n'han pli interess da stipular ina cunvegna per tariffas e pretschs spezialmain bunmartgads. Sch'ìls custs da la sanadad s'augmentassan, stuess s'augmentar er la taglia sin la plivalur, uschia ch'il quità per la finanziaziun sa reduciss da tuttas varts. Tut quest vegn a promover il svilup dals custs anc pli fitg.

■ **Dapli invista en las datas davart las entradas e la facultad**

Segund l'iniziativa duain las premias vegnir fixadas tenor la situaziun finanziaria e las grevezzas famigliaras da mintga persuna assicurada. Per ch'ins possa realisar quai, na ston las datas davart las entradas e la facultad betg vegnir cunmunitgadas mo a las autoritads da taglia, mabain da nov er a l'organ che metta a quint las premias. Ultra da quai daventi fitg cumplitgà da fixar ed incassar las premias. Spezialmain difficila e plauna daventa la distribuiziun dals daners a las singulas cassas. Ils custs administrativs dastgassan s'augmentar en cumparegliaziun cun il di d'oz.

■ **La confederaziun vul reducir ils custs en il sistem vertent**

La lescha davart l'assicuranza da mal-sauns ha purtà in provediment sanitar segir e d'auta qualitat per l'entira populaziun. La finanziaziun minimalisescha las consequenzas socialas grazia a la reducziun da las premias. Tuttina vegnan las persunas assicuradas engrevgiadas pli e pli da las premias che s'augmentan permanentamain. Il cussegl federal è con-

scient da questa situaziun. Tenor ses avis n'è questa situaziun dentant betg in motiv per transformar la finanziaziun en moda problematica. Il cussegl federal preferescha il sistem actual, perquai che quel sa basa er sin la concorrenza e sin impuls per in cumportament economic da tut ils participads. Sia finamira prioritara è numnadamain ina meglra controlla dals custs. Correspondentamain ha el agì da la vart dals custs e fa quai er vinavant uschia: per ils chars tractaments a l'ospital ha el proponì in sistem da finanziaziun pli simpel e pli transparent al parlament. Quel permetta a lunga vista ina meglra direcziun dals custs. La confederaziun ha er gia inizià projects per garantir la qualitat e per limitar tractaments nunnecessaris. Ma il cussegl federal n'agescha betg mo là, nua ch'ìls custs resultan, mabain er là, nua ch'els han consequenzas per la bursa da las persunas assicuradas. El vul concepì en moda anc pli sociala il sistem da finanziaziun ch'ha gia minimalisà las consequenzas socialas grazia a la reducziun da las premias. La reducziun da las premias duai distgargiar cun pli cleras finamiras las famiglias en relaziuns economicas modestas.

Per tut quests motivs recumandan il cussegl federal ed il parlament da refusar l'iniziativa da sanadad.

Sisavel project

Iniziativa dal pievel

«Medems dretgs per impedids»

■ **La dumonda da votaziun è:**
Vulais Vos acceptar l'iniziativa dal pievel «Medems dretgs per impedids»?

Il cussegl nazional ha refusà l'iniziativa dal pievel cun 107 cunter 70 vuschs, il cussegl dals chantuns cun 37 cunter 6 vuschs.

Il pli important en furma concisa

■ **Integraziun da personas impedidas**

Igl è ina impurtanta incumbensa dal stadi d'integrar personas cun impediments en la societad e da render quellas egualas a personas senza impediments. Quest'incumbensa è fixada en la constituziun federala. Per ademplir ella ha il parlament deliberà ina nova lescha che duai entrar en vigur l'entschatta da l'onn proxim.

■ **Tge vul l'iniziativa?**

L'iniziativa incumbensescha il legislatur da procurar ch'ils umans impedids vegnian tractads en moda eguala sco ils umans betg impedids. Ella pretenda en spezial che personas cun impediments hajan access ad edifizis, stabiliments, indrizs ed a prestaziuns, uschenavant che tals èn destinads a la publicitad ed uschè lunsch che quai è economicamain supportabel.

■ **Las consequenzas da l'iniziativa**

L'iniziativa na prevesa betg termins transitoris. Sch'ella vegniss acceptada, survegnissan las personas impedidas immediat in dretg direct a l'access. Quest dretg fiss directamain applitgabel, quai vul dir senza disposiziuns executivas da la lescha. Uschenavant ch'il legislatur na decretescha betg disposiziuns executivas, stuessan las dretgiras e las autoritads administrativas realisar quest dretg. I n'è betg previsibel co che las dretgiras vegnissan ad interpretar la disposiziun costituziunala; la realisaziun pudess variar da dretgira a dretgira e manar ad intschertezza giuridica.

La dretgira stuess en mintga singul cas examinar, sche l'eliminaziun d'in dischavantatg (p.ex. cumplettar ina stgala cun in ascensur, inscripziuns er cun scrittira per tschorvs) fiss economicamain supportabla per las pertutgadas ed ils pertutgads. I stuess però surtut esser chausa dal legislatur da fixar tge ch'è economicamain supportabel.

Il dretg d'access direct avess grondas consequenzas finanzialas, e quai betg mo per il maun public, mabain er per las personas privatas ch'èn pertutgadas, perquai che l'iniziativa cumpiglia medemamain edifizis existents e betg renovads sco er prestaziuns da servetsch da personas privatas.

■ **Posiziun dal cussegl federal e dal parlament**

Il cussegl federal ed il parlament refusechan l'iniziativa. Ella va memia lunsch e manass ad ina intschertezza sco er a fitg gronds custs. Las pretaisas da l'iniziativa vegnan, uschenavant ch'ellas èn en relaziun, ademplidas per gronda part tras la nova lescha.

Text da votaziun

Conclus federal davart l'iniziativa dal pievel «Medems dretgs per impedids»

dals 13 da december 2002

(Ingress)

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel dals 14 da zercladur 1999 «Medems dretgs per impedids» è valaivla e vegn suttamesa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² Ella sa cloma¹, adattada a la constituziun federala dals 18 d'avrigl 1999:

La constituziun federala vegn midada sco suonda:

Art. 8 al. 4

⁴ La lescha procura per l'egualitad da persunas impedidas. Ella prevesa mesiras per eliminar ed equilibrar dischavantatgs existents. L'access ad edifizis ed implants u l'utilisaziun d'indrizz e da prestaziuns ch'èn destinads al public èn garantids uschenavant ch'els èn economicamain supportabels.

Art. 2

L'assamblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

Oriundamain pretendeva l'iniziativa dal pievel er l'aggiunta da las suandantas disposiziuns en la constituziun federala:

«Nagin na dastga vegnir discriminà, particularmain betg pervia da l'origin, da la razza, da la schlattaina, da la lingua, da la vegliadetgna, da la posiziun sociala, da la furma da viver, da la persuasiun religiusa, filosofica u politica u pervia d'in impediment corporal, spiertal u psychic.»

Questa part da l'iniziativa è gia ademplida ozendi ed è francada sco artitgel 8 alinea 2 en la constituziun federala vertenta dals 18 d'avrigl 1999.

6

¹ L'iniziativa dal pievel è anc vegnida inoltrada durant la validitad da l'anteriura constituziun federala e sa referescha perquai a quella. Il parlament ha adattà la numeraziun e la preschentaziun dal artitgel en il text da l'iniziativa a la nova constituziun federala.

Il comité d'iniziativa fa valair:

«GEA a l'access liber – GEA a personas impedidas

En Svizra vivan var 700000 personas cun in impediment. Ellas vegnan confruntadas cun obstachels insurmuntabels, sch'ellas vulan avair access ad edifizis publics, prestaziuns da servetsch publicas e damai a la vita publica. Personas dal fatg valiteschan che 70–80% dals edifizis destinads a la publicitad na sajan betg accessibels per personas impedidas. Igl exista pia in urgent basegn d'agir, e quai malgrà la lescha federala davart l'eliminaziun dals dischavantatgs envers ils impedids: quella è bain in pass en la dretga direenziun. Ella ha però grondas largias e na tanscha betg suletta. L'access liber è vinavant in giavisch enstagl da realitad. Perquai dovri l'iniziativa!

L'acceptaziun da l'iniziativa pussibilitescha a las personas impedidas l'access liber a la vita sociala. Ella cuntegna dus elements centrals:

- Ella conceda l'access ad edifizis e prestaziuns da servetsch ch'èn destinads a la publicitad. Tut las mesiras necessarias en favur da personas impedidas van mo uschè lunsch sco quai ch'igl è economicamain supportabel. Questas meglieraziuns servan er a personas attempadas, geniturs cun charrotschas d'uffants, viaggiaturs ed a furniturs da rauba greva.
- Ella appellescha danovamain al legislatur ed al pievel da meglierar la situaziun pratica, giuridica e politica sin tut ils champs da la vita da las personas impedidas en Svizra. Mesiras na ston ins pia betg mo prender per edifizis e prestaziuns da servetsch, mabain er en scola, en la vita professiunala, en la scolaziun ed en la furnaziun supplementara. Pli personas impedidas che pon lavurar grazia a l'access liber e pli ferm che l'assicuranza d'invaliditad (AI) vegn distgargiada. Quai na serva betg mo a las personas pertutgadas ed a lur confamigliars, mabain igl è er ina contribuziun impurtanta a la segirezza a pli lunga vista da nossas instituziuns socialas.

En l'iniziativa è fixà explicitamain il princip da la cumportabladad. Uschia èsi garanti ch'i vegnan mo chattadas soluziuns raschunavlas e ch'èn en relaziun.

L'access liber vegn a gidar a tuts, a las personas impedidas sco er a las personas betg impedidas. Tgi che di GEA a l'iniziativa d'impedids, di GEA a l'access liber ed uschia GEA a las personas impedidas sco commembras cumplainas da nossa societad.»

Differenzas tranter l'iniziativa e la lescha

Iniziativa

L'iniziativa conceda a personas cun impediments il dretg d'access a tut ils edifizis e stabiliments ch'èn destinads a la publicitad. Edifizis destinads a la publicitad èn per exempel negozis da cumpra, edifizis cun spurteglis per la clientella da l'administraziun, da la posta u da las bancas sco er baselgias, kinos, stadions da sport e parcs. Il dretg d'access vegn garantì immediat, na vala dentant betg per edifizis d'abitar u per edifizis cun plazzas da lavur. L'obligaziun, da pussibilitar l'access cun adattaziuns vala er per edifizis gia existents ed independen-tamain dal fatg, sche quests edifizis vegls vegnan renovads u betg.

Lescha

Edifizis

La lescha¹ conceda a personas cun impediments il dretg da l'access a tscherts edifizis e stabiliments impurtants che vegnan circumscri-ts en la lescha (p. ex. edifizis da l'administraziun ch'èn accessibels al public, spurteglis da la posta e da la banca, negozis da cumpra, kinos, hallas polivalentas, edifizis d'abitar pli gronds, edifizis cun bleras plazzas da lavur). Quest dretg d'access vala mo concernent construcziun novas u edifizis che vegnan tuttina renovads.

Traffic

L'iniziativa pretenda che personas cun impediments hajan immediat access a tut ils meds da transport publics (viafier, bus, tram, bartgas, eroplans, pendicularas e.u.v.).

La lescha prevesa per il traffic public in termin da 20 onns per far accessibels a personas impedidas edifizis sco er stabiliments da lunga durada e vehichels. Sistems da comunicaziun e la distribuziun da bigliets ston esser adattads il pli tard suenter 10 onns. La confederaziun ed ils chantuns concedan durant il temp d'adattaziun agid finanziel e promovon uschia midadas anticipadas. La confederaziun vegn ad impunder per quai 300 milliuns francs.

¹ La lescha federala davart l'eliminaziun dals dischavantatgs envers ils impedids è publicgada en il Fegl uffizial federal 2002 8223 ed en l'internet sut www.admin.ch. Ella po er vegnir empustada tar: UFEL, vendita da leschas, 3003 Berna.

Iniziativa

Lescha

Prestaziuns da servetsch dal maun public

Las prestaziuns da servetsch da la confederaziun, dals chantuns e da las vischnancas ston vegnir purschidas immediat tenor ils basegns da las personas impedidas. Uschia ston per exempel ils spurteglis esser accessibels per ils impedids da chaminar e las offertas en l'internet ston s'accordar cun ils meds auxiliars tecnics per ils impedids da la vesida.

Sco l'iniziativa pretenda er la lescha ch'il maun public porscha sias prestaziuns da servetsch tenor ils basegns da las personas impedidas. Questa obligaziun vala per exempel per scolas publicas, bibliotecas, bogns e per publicaziuns uffizialas.

Prestaziuns da personas privatas

Betg mo il stadi, er tut las personas privatas èn obligadas da porscher lur prestaziuns da servetsch (p. ex. purschidas da transport e d'alimentaziun, viadis, peschentaziuns artisticas e sportivas) tenor ils basegns da las personas impedidas. En quest connex ston ins tenor basegn prender mesiras spezialas (p. ex. inscripziuns spezialas per impedids da la vesida; automats che pon vegnir duvrads or da la sutga cun rodas; offertas da scolas privatas da lingua, art e musica, da scolas da club e.u.v. en ina furma ch'è er accessibla per impedids da la vesida e per impedids da l'udida).

La lescha fixescha che personas privatas che porschan publicamain prestaziuns da servetsch na dastgan betg discriminar personas impedidas. Quai munta surtut ch'ina prestaziun da servetsch na po betg vegnir refusada ad ina persona sulettamain pervia da ses impediment. Perencunter n'èn personas privatas betg obligadas da prender mesiras spezialas en favur da las personas impedidas.

Proporzionalitad

Dischavantatgs na ston betg vegnir dismess, sche quai na fiss economicamain betg supportabel. La supportabladad economica n'è però betg precisada plinavant en il text da l'iniziativa. Perquai stuess la dretgira decider en mintga singul cas, sche l'eliminaziun d'in dischavantatg po vegnir pretendida da la proprietaria u dal proprietari dal bain immobigliar u da la persona che porscha ina prestaziun da servetsch.

Il legislatur fa in giudicament da la proporzionalitad ed uschia er da la supportabladad economica. El ha per exempel decidì che a chaschun d'ina renovaziun d'in edifizì che vegn fatga tuttina poi vegnir obligà da far adattaziun en la dimensiun d'enfin 5% da la valor da l'edifizì u 20% dals custs da renovaziun.

Posiziun dal cussegl federal

6

I vala da sustegnair l'idea fundamentala da l'iniziativa, da tractar las personas impedidas en medema furma sco las personas senza impediment, e quai cun eliminar ils dischavantatgs. La constituziun federala e la nova lescha federala davart l'eliminaziun dals dischavantatgs envers ils impedids porschan gia ina soluziun raschunaivla e ch'è en relaziun. La lescha respunda bleras dumondas; l'iniziativa surlascha quellas a la dretgira. Ils custs per la realisaziun da l'iniziativa fissan en total fitg gronds ed i fiss grev per ils pertutgads da calcularels. Il cussegl federal refusescha l'iniziativa cunzunt per ils sequents motivs:

■ **Nagin temp transitori**

La midada da la constituziun entrass en vigur directamain cun l'acceptaziun da l'iniziativa. I na fiss però betg cler tge edifizis e tge prestaziuns da servetsch ch'avessan da vegnir adattads immediat e tgenins – pervia da la supportabladad economica – pir pli tard. Principalmain pertutgads fissan interpresas dal traffic public cun lur stabiliments e vehichels chars e da lunga durada sco er interpresas pitschnas ed interpresas industrialas che n'han savens betg gronda libertad d'acziun finanziaria.

■ **La realisaziun è problematica**

En blers puncts n'èsi betg cler co che la disposiziun constituziunala vegniss interpretada da las dretgiras. La garanzia d'in dretg atgisabel sin il stgalim da la constituziun n'è betg la dretg via per cuntanscher l'egualitad da las personas impedidas cun las personas senza impediment.

■ **L'iniziativa va memia lunsch**

L'iniziativa conceda dretgs legals areguard **tut** ils edifizis e stabiliments existents sco er las prestaziuns da servetsch da **personas privatas**, uschenavant che tals èn destinads a la publicitad. Il cussegl federal è da l'avis che questa amplificaziun na fiss politicamain, e – tut tenor il svilup da la pratica giudiziala – er economicamain betg supportabla. Cun questa pretensiun va l'iniziativa decididamain memia lunsch.

■ **Gronds custs**

L'iniziativa maina a custs considerabels che n'èn per part betg supportabels per ils pertutgads. L'adattaziun immediata e cum-

plessiva dal traffic public als basegns da las personas impedidas vegniss a custar approximativamain 4 milliardas francs. Dretgiras stuessan fixar tge part da quai che fiss da considerar sco economica-main supportabla. Ils custs da l'amplificaziun da construcziuns novas tenor ils basegns da las personas impedidas muntan a circa 1–5% da la summa da construcziun. Quai è en relaziun e perquai d'approvar. Perencunter considerescha il cussegl federal sco surfatg da prescriber adattaziuns correspudentas vi d'edifizis existents independentamain da renovaziuns, sco quai che l'iniziativa prevesa. Cun questa regulaziun fissan ils custs en cumparegliaziun cun la soluziun ch'il cussegl federal ed il parlament proponan bleras giadas pli gronds.

■ La lescha è meglra

Igl è incontestà ch'ì dovra mesiras per eliminar ils dischavantatgs ch'èn effectivamain avant maun per las personas impedidas. La nova lescha federala davart l'eliminaziun dals dischavantatgs envers ils impedids ch'è vegnida deliberada il december 2002 praticamain unanimamain dal parlament realisescha gia l'idea fundamentala da l'iniziativa. Envers l'iniziativa ha questa lescha l'avantatg ch'ella di cleramain tgenins edifizis e tgeninas prestaziuns da servetsch ch'èn cumpigliads. Ella prevesa uschè lunsch che necessari in temp transitori e permetta excepziuns, là nua che quai è inditgà ord motivs da la proporziunalitad. Ultra da quai na sa

midan las pretaisas areguard la supportabladad economica betg da dretgira a dretgira, mabain ellas èn las medemas en l'entira Svizra.

La lescha federala davart l'eliminaziun dals dischavantatgs envers ils impedids ademplescha uschia l'incumbensa legislativa da la constituziun a la confederaziun. Il legislatur federal ha ademplì quest'incumbensa fitg spert ed ha integrà ils giavischs impurtants da l'iniziativa dal pievel. Ussa èn er ils chantuns dumandads da far ils pass necessari sin lur champ. Qua pon els er ir pli lunsch che la confederaziun.

Per tut quests motivs recumondan il cussegl federal ed il parlament da refusar l'iniziativa «Medems dretgs per impedids».

Settavel project

Iniziativa dal pievel «Electricidad senza ovras nuclearas – per ina midada sin il sectur da l’energia e per la serrada progressiva da las ovras nuclearas (Electricidad senza ovras nuclearas)»

■ **La dumonda da votaziun è:**

Vulais Vos acceptar l’iniziativa dal pievel «Electricidad senza ovras nuclearas – per ina midada sin il sectur d’energia e per la serrada progressiva da las ovras nuclearas (Electricidad senza ovras nuclearas)»?

Il cussegl naziunal ha refusà l’iniziativa «Electricidad senza ovras nuclearas» cun 108 cunter 63 vuschs, il cussegl dals chantuns cun 36 cunter 5 vuschs.

Otgavel project

Iniziativa dal pievel «Moratori plus – Per prolungar il moratori da construcziun d’ovras nuclearas e limitar la ristga nucleara (Moratori plus)»

■ **La dumonda da votaziun è:**

Vulais Vos acceptar l’iniziativa dal pievel «Moratori plus – Per prolungar il moratori da construcziun d’ovras nuclearas e limitar la ristga nucleara (Moratori plus)»?

Il cussegl naziunal ha refusà l’iniziativa «Moratori plus» cun 109 cunter 67 vuschs, il cussegl dals chantuns cun 35 cunter 6 vuschs.

7

8

Il pli important en furma concisa

■ Situaziun da partenza

Actualmain èn en funcziun en Svizra tschintg ovras nuclearas (ON). Ellas produceschan 37,7% da l'electricitad (media dals davos tschintg onns). Da las ovras idraulicas derivan 58,6%. Ils 3,7% restants sa repartan sin electricitad da combustiun da ruments sco ed energia solar. Dapi l'onn 1979 hai dà tschintg votaziuns en connex cun iniziativas anti-atomaras. Cun excepziun da la «Iniziativa per in moratori concernent ovras atomaras» (1990) èn tuttas vegnidas refusadas. Oz statan en discussiun duas novas iniziativas.

■ Tge vul l'iniziativa «Electricitad senza ovras nuclearas»?

L'iniziativa pretenda la serrada progressiva da tut las ON. Las ON Gösgen e Leibstadt duain vegnir serradas il pli tard suenter 30 onns ch'ellas èn en funcziun (2009 resp. 2014), quellas da Beznau e Mühleberg en ils proxims dus onns. Ellas na pon betg vegnir remplazzadas cun ovras d'iel mineral, da gas u da charvun che na tiran betg a niz la chalur persa che sa furma cun la produziun da l'electricitad. L'iniziativa pretenda la conservaziun durabla da las restanzas radioactivas producidas en Svizra. La reutilisaziun d'elements combustibels ars vegn scumandada. Las ON ston pajar sezzas lur funcziun e lur serrada.

■ Las consequenzas da l'iniziativa

Fin l'onn 2014 ston vegnir serradas tut las ON. Quai avess per consequenza ina largia considerabla en il providiment d'energia da la Svizra. L'installaziun d'ovras remplazzantas en curt temp fiss nunsupportabla per noss'economia publica. La stretga stuess perquai vegnir superada cun imports u cun energia d'ovras da gas u d'iel mineral che tiran a niz

la chalur persa. Quellas fan donn al clima cun lur svapur da CO₂.

■ Tge vul l'iniziativa «Moratori plus»?

Questa iniziativa è main radicala. Sche las ovras nuclearas existentas èn en funcziun pli ditg che 40 onns, ston il parlament ed, en cas d'in referendum, il pievel accordar la prolungaziun. Il temp da manaschi dastga vegnir prolungà mintgamai per diesch onns. Durant diesch onns suenter l'acceptaziun da l'iniziativa na dastgan betg vegnir permessas ni construcziuns da novas ovras nuclearas ni augments da prestaziun per ON existentas.

■ Las consequenzas da l'iniziativa

Las tschintg ON ston serrar lur manaschi tranter il 2009 ed il 2024, sch'il parlament u il pievel refusescha ina prolungaziun. Cun questa sortida main andetga da las ovras nuclearas – cumpareglià cun l'iniziativa «Electricitad senza ovras nuclearas» – stuess l'energia nucleara vegnir remplazzada a lunga vista u cun energias regenerablas e cun ovras ed instruments energetics pli effizients u, sch'i fa basegn cun ovras da gas e cun electricitad importada. Las mesiras da promoziun existentas stuessan vegnir rinforzadas, per ch'i reusseschia a lunga vista da reducir la svapur da CO₂ e da garantir il providiment d'energia sco che la lescha pretenda.

■ Posiziun dal cussegl federal e dal parlament

Il cussegl federal ed il parlament refuseschan tuttas duas iniziativas. La sortida andetga che l'iniziativa «Electricitad senza ovras nuclearas» pretenda avess consequenzas considerablas per nossa economia. L'iniziativa «Moratori plus» restrenscha l'opziun da l'energia nucleara nunnecessariamain e difficultescha da cuntanscher las finamiras climaticas.

Text da votaziun

Conclus federal davart l'iniziativa dal pievel «Electricitad senza ovras nuclearas – per ina midada sin il sector d'energia e per la serrada progressiva da las ovras nuclearas (Electricitad senza ovras nuclearas)»

dals 13 da december 2002

(Ingress)

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel dals 28 da settember 1999 «Electricitad senza ovras nuclearas - per ina midada sin il sector da l'energia e per ina serrada progressiva da las ovras nuclearas (Electricitad senza ovras nuclearas)» è valaivla e vegn suttamesa al pievel ed als chantuns per la votaziun.

² Ella sa cloma¹, adattada a la costituziun federala dals 18 d'avrigl 1999:

I

La costituziun federala vegn midada sco suonda:

Art. 90b (nov) Serrada da las ovras nuclearas e scumond da la reutilisaziun

¹ Las ovras nuclearas vegnan serradas progressivamain.

² La reutilisaziun da combustibels nuclears vegn suspendida.

³ La confederaziun relascha las prescripziuns legalas necessarias, spezialmain er concernent:

- a. la midada a funtaunas d'energia betg nucleara per segirar il provediment d'electricitad. Quel na duai betg vegnir substituì cun implants che dovran energia fossila senza trair a niz la chalur persa;
- b. la conservaziun durabla da las restanzas radioactivas producidas en Svizra, las mesiras da segirezza correspundentas e la dimensiun minimala dals dretgs da decider da las communitads pertutgadas;
- c. ils custs che stattan en connex cun la funcziun e la serrada da las ovras nuclearas e che ston vegnir surpigliads dals gesturs sco er da lur possessurs parzials e da lur ovras da partenadi.

II

Las disposiziuns transitorias da la costituziun federala vegnan midadas sco suonda:

Art. 197 cifra 2 (nov)

2. Disposiziun transitoria tar l'art. 90b (serrada da las ovras nuclearas e scumond da la reutilisaziun)

¹ Las ovras nuclearas da Beznau 1, Beznau 2 e Mühleberg ston vegnir serradas il pli tard dus onns suenter l'acceptaziun da questa disposiziun transitoria, las ovras nuclearas da Gösgen e Leibstadt il pli tard suenter mintgamai trent'onns dapi ch'ellas èn en funcziun.

² Suenter l'acceptaziun da questa disposiziun transitoria n'èsi betg pli permess d'utilisar combustibels nuclears ars per l'intent da reutilisaziun. Combustibels nuclears ch'èn vegnids elavurads pli baud e che n'èn anc betg vegnids reutilisads fin a l'acceptaziun da la disposiziun transitoria ston vegnir prendids enavos tant sco pussaivel senza esser tractads. Reglamentaziuns da contracts internaziunals divergents restan resalvadas.

³ Il cussegl federal relascha las disposiziuns executivas necessarias entaifer in onn suenter l'acceptaziun da questa disposiziun transitoria.

Art. 2

L'assemblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

¹ L'iniziativa dal pievel è anc vegnida inoltrada durant la validitad da l'anteriura costituziun federala e sa referescha perquai a quella. Il parlament ha adattà la numeraziun e la preschentaziun dals artigels en il text da l'iniziativa a la nova costituziun federala.

«Electricidad senza ovras nuclearas»: Il comité d'iniziativa fa valair:

49

«Votar gea per in provediment d'energia segir

Sche grazia a Voss gea per l'iniziativa 'Electricidad senza ovras nuclearas' è serrada l'onn 2014 la davosa da las tschintg veglias ovras nuclearas (Leibstadt), circuleschan trams e trens, spendreschan medias en partiziuns da maternidad, vegnan emessas las novitads en la televisiun, reguleschan amplas il traffic. Grazia a la sortida progressiva ed ordinada da l'energia nucleara quinta la Svizra sco terra da pionier da la forza idraulica ussa cun ina meglra utilisaziun da l'energia e cun funtaunas d'energia nunproblematicas sco aua, sulegl, laina, vent e ruments (biogas). Be pli trais pajais en l'Europa dal vest – Engalterra, Finlandia, Frantscha – giovan anc cun il fieu e vulan fender vinavant nuschepls atomics. Il rest da l'Europa ha dentant gia daditg chapì.

Votar gea per sa deliberar dal dischariel atomar

Pli vegls ch'ìls reactors nuclears vegnan e pli ch'els daventan bumbas smanatschantas. L'irradiaziun nuninterrutta tras neutrons strapatscha il material da construcziun ed al fa decadent. Ma il privel d'in grond disturbi che producescha ina irradiaziun radioactiva catastrofala exista er pervi d'attentats da turrer e da disditgas umanas. Las consequenzas fissan fatalas: mez da la Svizra fiss inabitabla per tschientaners, ina cifra orrenda da victimas – ils donn vegnan stimads da l'uffizi federal da protecziun civila a 4200 miliardas francs.

Votar gea per retegnair la producziun da rument nuclear

Il rument radioactiv da las ovras nuclearas radiescha durant passa 100'000 onns e resta funtauna da privel per ina contaminaziun mortala da l'ambient. In gea fa permez la quantidad dal rument radioactiv. Ins sto chattar lieus per la conservaziun – ma betg cun mesiras repressivas, sco quai che l'economia nucleara ed ina part dal parlament pretenda. In gea fa ina fin cun questa intenziun nundemocratica. In gea segirescha il dretg da decider dals chantuns. El è sa cumprovà en Sutsilvania («Wellenberg») e garantescha la cogestiun dal pievel er a Turitg (per Benken), en il Tessin ed en la Svizra franzosa (sch'ìls lieus anteriurs vegnan puspè tratgs en consideraziun).

Votar gea per retegnair la maschaida privlusa da tissis

La reutilisaziun è dal tuttatfatg nuneconomica; ella impestescha l'aria e las mars ed augmentescha oravant tut la ristga da leuchemia tar il uffants. La reutilisaziun n'è betg in reciclajgi innocent, mabain ina maschaida privlusa da tissis. In gea ans deliberescha dal privel da surduvvar il plutonium.

Votar gea per piazzas da lavur segiras en las branschas da l'avegnir

Grazia a Voss gea per la sortida da la producziun antiquada d'energia nucleara daventa la Svizra il pajais da pionier per ina meglra utilisaziun da l'energia e per funtaunas d'energia nunprivlusas ed ecologicas. Questa protecziun dal clima gida er cunter l'effect da serra smanatschant: La perscrutaziun ed il svilup han mess il fundament, interpresas industrialas e fatschentas pon ussa profitar da quai. Millis da piazzas da lavur segiras vegnan stgaffidas en quest martgà da l'avegnir e vegnan a dar impuls a l'economia publica.

www.stromohneatom.ch»

Text da votaziun

Conclus federal davart l'iniziativa dal pievel «Moratori plus – Per prolungar il moratori da construcziun d'ovras nuclearas e limitar la ristga nucleara (Moratori plus)»

dals 13 da december 2002

(Ingress)

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel dals 28 da settember 1999 «Moratori plus – Per prolungar il moratori da construcziun d'ovras nuclearas e limitar la ristga nucleara (Moratori plus)» è valaivla e vegn suttamesa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² Ella sa cloma¹, adattada a la constituiun federala dals 18 d'avrigl 1999:

I

La constituiun federala vegn midada sco suonda:

Art. 90a (nov) Temp da manaschi da las ovas nuclearas

Sch'ina ovra nucleara duai restar en funcziun pli ditg che quaranta onns e sche quai na vegn betg exclus tras in'otra disposiziun da la constituiun, è necessari per questa decisiun in conclus federal suttames al referendum. Il temp da manaschi dastga vegnir prolungà mintgamai per maximal diesch onns. La dumonda da prolungaziun dal gestur cuntegna particularmain infurmaziuns davart:

- a. il stadi d'inveteraziun da l'ovra nucleara ed ils problems da segirezza che stattan en connex cun quel;
- b. las mesiras ed ils custs per adattar l'ovra al pli nov stadi internaziunal da segirezza.

Art. 89 al. 6 (nov)

⁶ La confederaziun relascha prescripziuns davart la decleraziun da provenienza da l'electricitad e davart la moda da sia produczion.

II

Las disposiziuns transitorias da la constituiun federala vegnan midadas sco suonda:

Art. 197 cifra 2 (nov)

2. Disposiziun transitoria tar l'art. 90a (Temp da manaschi da las ovas nuclearas)

Per la durada da diesch onns dapi l'acceptaziun da questa disposiziun transitoria na vegnan dadas naginas permissiuns da dretg federal per:

- a. novas ovas nuclearas per la produczion d'energia;
- b. l'augment da la potenza termica da las ovas nuclearas existentas;
- c. reacturs utilisads per la perscrutaziun ed il svilup da la tecnica nucleara, uschenavant ch'els na servan betg a la medischina.

Art. 2

L'assemblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

¹ L'iniziativa dal pievel è anc vegnida inoltrada durant la validitad da l'anteriura constituiun federala e sa referescha perquai a quella. Il parlament ha adattà la numeraziun e la preschentaziun dals artitgels en il text da l'iniziativa a la nova constituiun federala.

«Moratori plus»: Il comité d'iniziativa fa valair:

«Votar gea e cuntinuar cun la decisiun intelligente

946077 personas u 54,5% da las votantas e dals votants han ditg ils 23 da settember 1990 gea a l'iniziativa dal pievel «Per in moratori concernent ovras atomaras». Cun l'iniziativa dal pievel «Moratori plus» po la decisiun intelligente vegnir prolungada ussa per ulteriurs 10 onns. Il moratori ans conceda il temp necessari per dar la davosa glimada a l'utilisaziun economica d'energia senza perdita da confort. E nus gudagnain temp per perscrutar vinvant, sviluppar ed utilizar en moda effizienta funtaunas d'energia sco sulegl, aua, laina, biomassa u chalur da la terra. Quai animescha noss'economia publica e crescha millis plazzas da lavur segiras en in martgà gigantesch da l'avegnir.

Plus vul dir: votar gea ed augmentar la segirezza

Ils (nun-)responsabels da l'economia atomara èn decis da laschar en funcziun lur reacturs 60 onns u dapli. Quai è in gieu explosiv cun il fiev. Perquai che las ristgas d'in cas da disturbi catastrofal che metta en libertad material radioactiv crescha cun la vegliadetgna da l'ovra nucleara. Ma cun l'iniziativa «Moratori plus» survegn il pievel l'ultim pled e po decider en moda democratica, sch'ins dastga far ir in'ovra nucleara pli ditg che 40 onns. In gea al «Moratori plus» impedescha ch'ils responsabels per ina ON possian spargnar tar la segirezza. Els ston passar cun lur ovras nuclearas in examen da segirezza detaglià. Quel è suttaless al referendum facultativ. L'economia nucleara sa dosta cunter questa controlla publica. Quai mussa quant necessaria ch'ella è.

Votar gea e sminuir la ristga d'ina catastrofa

L'iniziativa populara «Moratori plus» scumonda in augment da la prestaziun da las ovras nuclearas existentas per ils proxims diesch onns. Sche la prestaziun d'in reaktor vegn augmentada, crescha er la ristga d'in accident. Sch'i dat alura ina fusiun nucleara, vegniss noss pajais contaminà cun radioactivitad. In gea a l'iniziativa ans regala perquai dapli segirezza.

Votar gea e dir la spira vardad a las consumentas ed als consuments

Voss gea a l'iniziativa oblighescha ils provediturs da declarar la provenienza e la moda da produziun da lur electricitad. L'electricitad survegn in sigil da qualitat, in label. L'iniziativa dal pievel «Moratori plus» fa che las burgaisas ed ils burgais èn maiorens – els pon decider da qua envi sin atgna responsablada, sch'els veglian retrair forza nucleara tschuffa u electricitad netta.

Votar gea e tegnair avert tut las pussaivladads

Cun numnar «Moratori plus» ina iniziativa per sortir da l'energia nucleara mainan ins en errur las votantas ed ils votants. L'iniziativa lascha avert l'opziun da l'energia nucleara. Cun in gea scroda il moratori l'onn 2013. Alura pudessan tenor basegn vegnir planisadas e construidas novas ovras nuclearas. Er quels che approveschan l'energia atomara pon pia consentir a questa iniziativa.

www.moratoriumplus.ch

Posiziun dal cussegl federal

Domaduas iniziativas dal pievel han en mira che la Svizra sortia da l'energia nucleara. L'iniziativa radicala «Electricidad senza ovras nuclearas» pretenda la serrada sperta da las ovras nuclearas existentas. Quai avess consequenzas gravantas per l'economia publica e per la populaziun, chaschunass emissiuins supplementaras e periclitass noss provediment cun forza electrica. L'iniziativa «Moratori plus» è pli moderada, restrenscha dentant inutilmain l'opziun da l'energia nucleara. Il cussegl federal na vesa nagin motiv per difficultar l'ulteriur manaschi da las ON che funcziunan bain ed en moda fidada. El refuscha las duas iniziativas cunzunt per ils sequents motivs:

■ ON svizras èn fidadas e segiras

Las tschintg ON svizras gidan ferm al provediment da noss pajais cun forza electrica. Ellas sa distinguan tras ina gronda fidaivladad e segirezza. Per quai procuran prescripziuns severas e controllas da segirezza regularas. Quai vegn a restar er en l'avegnir uschia. Or da motivs da l'economia publica ed ecologics èsi pauc raschunaivel da serrar ON u da limitar lur durada da manaschi entant ch'ellas funcziunan correctamain.

Iniziativa

«Electricidad senza ovras nuclearas»:

■ L'iniziativa maina ad ina cura radicala

Ina via radicala propona l'iniziativa «Electricidad senza ovras nuclearas». Ina serrada da las tschintg ON tranter ils onns 2005 e 2014 periclitass massivamain tant il provediment d'electricidad sco er la competitividad da noss pajais. Renunziar a quasi 40 pertschient da nossa produenziun da current augmentass la dependenza da l'exteriur er tar l'electricidad. Construir svelt ovras da cumpensaziun che schanegian il clima ed ulteriuras mesiras necessarias manassan a custs supplementars per l'economia publica da var ina milliarda francs l'onn. Quintar quintassan oravant tut las investiziuns per la construcziun d'implants d'accuplamaint termo-energetics che tiran a niz la chalur che resulta da la produenziun d'electricidad. Necessari fiss er ina promoziun sfurzada da las energias regenerablas e dal respargn d'electricidad. Ultra da quai subissan l'economia d'electricidad ed ils chantuns ch'èn participads a las ON grondas perditas finanzialas pervia da la sortida precipitada da las ON che funcziunan bain.

7

8

■ Pretschs d'electricitad pli gronds

Pertutgadas fermamain fissan er la populaziun e l'economia. Ils pretschs d'electricitad augmentassan pervi da la stgarsezza artificiala d'electricitad. Quai avess er consequenzas per ils auters pretschs da consum. Particularmain dischavantagiasds fissan interpretas che dovran blera energia e ch'èn dependentas da l'export, sco l'industria da textilizas e da palpieri.

■ La finamira da CO₂ è periclitada

L'iniziativa periclitescha er l'accompliment da las finamiras da CO₂. L'energia nucleara na po nempie betg vegnir remplazzada a curta ed a media vista tras energias regenerablas. La stretga d'electricitad stuess perquai bain vegnir superada – pervi da ponderaziuns economicas e tecnicas – cun electricitad indigena u estra d'ovras da gas u d'ieli mineral che tiran a niz la chalur persa. Qua chaschunass emissiuns supplementaras considerablas. Las finamiras da CO₂ pudessan mo vegnir accumuladas cun gronds custs supplementars.

Iniziativa

«Moratori plus»:

■ Betg periclitat la cuntinuaziun

Cun acceptar l'iniziativa «Per in moratori concernent ovras atomaras» tras il pievel ed ils chantuns l'onn 1990 valeva fin l'onn 2000 in stop da construcziun per ON da diesch onns. La preschenta iniziativa «Moratori plus» na sa restrenscha betg ad in ulteriur stop da permissiun per novas ovras nuclearas da diesch onns, mabain vul er limitar la durada da manaschi da las ON existentas. Il manaschi sur 40 onns po però vegnir prolungà per mintgamai diesch onns, sch'il parlament ed, en cas

d'in referendum, la populaziun accordan la prolungaziun. I n'è però betg raschunaivel da metter en dumonda cun talas proceduras da permissiun il manaschi d'ON che funcziunan bain, entant che la segirezza è garantida.

■ Custs supplementars per l'economia

Cun serrar progressivamain las ON stuess l'electricitad producida da quellas vegnir remplazzada u cun imports, novas ovras da gas u d'ieli mineral u cun energias regenerablas ed ovras ed instruments d'energia pli effizients. Questa promoziun chaschunass bain impuls innovativs per l'economia, fiss dentant colliada, ensemen cun las perditas da las entradas da las ON, cun custs supplementars per l'economia publica da var 500 milliuns francs l'onn. Quai pudess chaschunar pretschs d'electricitad pli gronds.

■ Ulteriurs sforzs èn necessariis

Senza mesiras supplementaras da la politica d'energia e senza ils meds finansials correspundents na sa lascha betg substituir a moda ecologica la produziun actuala d'energia nucleara. Per evitar ina dependenza creschenta d'imports d'electricitad e per cuntanscher las finamiras da CO₂ faschess da basegn ina promoziun pli intensiva da las energias regenerablas sco er in augment da l'effizienz energetica. En vista a las davosas votaziuns dal sector da la politica d'energia metta il cussegl federal en dumonda la prontezza dal parlament e dal pievel da deliberar ils meds finansials basegnaivels e las mesiras necessarias.

Per tut quests motivs recumandan il cussegl federal ed il parlament da refusar l'iniziativa «Electricitad senza ovras nuclearas» e l'iniziativa «Moratori plus».

Il cussegl federal ha elavurà in sboz per ina nova lescha davart l'energia nucleara sco cuntraproposta indirecta a questas duas iniciativas. Quella prevesa oravant tut in scumond da reutilisar elements combustibels ars e la cundecisiun dal chantun da staziunament en connex cun la construcziun da novas ovras nuclearas. Questas propostas èn però contestadas en il parlament. A la fin da redacziun era la debatta parlamentara anc en curs.

Novavel project

Iniziativa dal pievel «per ina purschida sufficiente da furmaziun professiunala (Iniziativa da plazzas d'emprendissadi)»

■ La dumonda da votaziun è:

Vulais Vus acceptar l'iniziativa dal pievel «per ina purschida sufficiente da furmaziun professiunala (Iniziativa da plazzas d'emprendissadi)»?

Il cussegl nazional ha refusà l'iniziativa cun 124 cunter 58 vuschs, il cussegl dals chantuns cun 35 cunter 6 vuschs.

Il pli important en furma concisa

■ Furmaziun professiunala – ina incumbensa impurtanta

La furmaziun professiunala da basa dals giuvenils ha gronda muntada en noss pajais. Il stadi e l'economia procuran ensemen per ch'ì stettian a disposiziun bunas e suffizientas pussaivladads da scolaziun. Questa incumbensa communabla ha ina lunga tradiziun, ella è fixada en la constituziun ed en la lescha. Las interpresas transmettan las abilitads e las enconuschientschas praticas, las scolas professiunalas ils instruments teoretics e la furmaziun generala. Perquai discurren ins da la furmaziun professiunala dubla.

■ Tge vul l'iniziativa?

La giuventetgna sindacala pretenda cun sia iniziativa ch'ìl dretg d'ina scolaziun professiunala suffizienta vegnia recepi en la constituziun federala. Sche l'economia na metta betg a disposiziun plazzas d'emprendissadi avunda, duain la confederaziun ed ils chantuns vegnir en agid e porscher pussaivladads da furmaziun professiunala. Las expensas vegnissan finanziadas cun in fond general per la furmaziun professiunala. A quest fond stuessan tut ils patruns pajar contribuziuns. En quest connex fissi da resguardar, sch'els porschan plazzas d'emprendissadi u betg. La confederaziun stuess reparter ils meds als chantuns.

■ Las consequenzas da l'iniziativa

Sche l'iniziativa vegniss acceptada vegnissi creà in dretg contestabel per scolaziun professiunala, il qual na pudess dentant struschar vegnir garanti. Ultra da quai fiss periclitada la collavuraziun ch'è sa cumprovada tranter

il stadi e l'economia en la furmaziun professiunala dubla: Ils patruns pudessan cun pajar la contribuziun en il fond per la furmaziun professiunala sa dischimegnar da lur responsabladad per la scolaziun professiunala dals giuvenils. La furmaziun professiunala daventass pli e pli ina incumbensa dal stadi: la confederaziun ed ils chantuns stuessan endrizzar scolas che na pudessan betg instruir a moda uschè moderna e pratica sco il manaschi d'emprendissadi e la scola professiunala en il sistem dubel.

■ La nova lescha davart la furmaziun professiunala

Il parlament ha relaschè il december 2002 senza cuntravusch ina nova lescha federala davart la furmaziun professiunala. Quella integrescha tut ils interess da las iniziantas e dals iniziants, pussibilitescha dentant schliaziuns pli flexiblas. Cun la nova lescha po il cussegl federal intervegnir en il futur pli spert e cun pli cler as finamiras sch'ì dat mancanza da plazzas d'emprendissadi.

■ Posiziun dal cussegl federal e dal parlament

Il cussegl federal ed il parlament refusechan l'iniziativa. Els èn da l'avis che la nova lescha federala davart la furmaziun professiunala schlia meglier ils problems sin il martgà da plazzas d'emprendissadi, e quai en il rom d'ina nova reglamentaziun cumplexiva da la furmaziun professiunala. In'ulteriura contribuziun generala periclitass la cumpetitivitad da las interpresas svizras. Ultra da quai fiss l'administraziun dal fond per la furmaziun professiunala fitg custaivla.

Text da votaziun

Conclus federal davart l'iniziativa dal pievel «per ina purschida sufficienta da furmaziun professiunala (Iniziativa da plazzas d'emprendissadi)»

dals 22 da mars 2002

(Ingress)

Art. 1

¹ L'iniziativa dal pievel dals 26 d'october 1999 «per ina purschida sufficienta da furmaziun professiunala (Iniziativa da plazzas d'emprendissadi)» è valaivla e vegn suttamesa a la votaziun dal pievel e dals chantuns.

² Ella sa cloma¹, adattada a la constituziun federala dals 18 d'avrigl 1999:

I

La constituziun federala vegn midada sco suonda:

Art. 63a (nov) Furmaziun professiunala

¹ Il dretg d'avair ina furmaziun professiunala sufficienta è garantì.

² La confederaziun ed ils chantuns procuran per ina purschida sufficienta en il sector da la furmaziun professiunala. Questa furmaziun sto satisfar a las pretensiuns da qualitat e po succeder en manaschis e scolas professiunalas, en scolas publicas u en instituziuns correspundentas sut la surveglianza dal stadi.

³ La confederaziun instituescha in fond per la furmaziun professiunala.

⁴ La finanziaziun dal fond succeda tras ina contribuziun per la furmaziun professiunala da tut las patronas e da tut ils patrons. Ils custs da las plazzas d'emprendissadi purschidas vegnan resguardads, sche las plazzas d'emprendissadi satisfan a las pretensiuns qualitativas.

⁵ La confederaziun regla la repartiziun dals meds dal fond tranter ils chantuns. Per l'utilisaziun da quests meds èn cumpetents ils chantuns. Els consulteschan ils partenaris socials. Quels co-opereschan numnadamain tar l'examinaziun da la qualitat da las plazzas da furmaziun.

II

Las disposiziuns transitorias da la constituziun federala vegnan midadas sco suonda:

Art. 197 cifra 2 (nov)

2. Disposiziuns transitorias tar l'art. 63a (Furmaziun professiunala)

Sche la lescha executiva tar l'artitgel 63a da la constituziun federala n'entra betg en vigur entaifer trais onns dapi l'acceptaziun da l'artitgel costituziunal, prenda il cussegl federal en quel mument las mesiras necessarias tras ordinaziun.

Art. 2

L'assemblea federala recumonda al pievel ed als chantuns da refusar l'iniziativa.

¹ L'iniziativa dal pievel è anc vegnida inoltrada durant la validitad da l'anteriura constituziun federala e sa referescha perquai a quella. Il parlament ha adattà la numeraziun e la preschentaziun dals artitgels en il text da l'iniziativa a la nova constituziun federala.

Il comité d'iniziativa fa valair:

«Dapli piazzas d'emprendissadi – in avegnir per ils giuvenils

- **La crisa economica mumentana ha in dir effect sin il martgà da piazzas d'emprendissadi: I regna puspè stgarsadad da piazzas d'emprendissadi.** Per ina suletta piazza d'emprendissadi en il sector da l'informatica concurrenzeschan 37 candidatas e candidats, 18 giuvenils s'interessan per ina piazza d'emprendissadi da commerzi. Las consequenzas: blers giuvenils èn qua senza piazza d'emprendissadi e senza avegnir. Parallelamain cun il squitsch da prestaziun s'augmenta er il dumber d'emprendissadis che vegnan interruts. Las consequenzas èn gravantas per ils giuvenils, dentant er per nosssa economia: tgi che sto entrar oz en la vita professiunala senza diplom professiunal, resta pli tard a mesa via. E senza gliued bain scolada en lur professiun n'è nosssa economia betg pli abla da concurrer. **Nus duvrain dapli bunas piazzas d'emprendissadi!**
- **Deplorablamain è l'economia memia pauc conscienta da sia responsabladad. I regna ina veritabla fugia da scolaziun: be pli 17 pertschient dals manaschis instrueschan emprendists.** En ils onns 80 purscheva anc mintga terz manaschi d'industria e da mastergn piazzas d'emprendissadi. **Perquai dovri ussa impuls economics per crear novas piazzas d'emprendissadi. La nova lescha federala davart la furmaziun professiunala na tanscha betg:** las mesiras da promoziun previsas sin il palpiri restan senz'effect, sch'i mancan ils daners necessaris.
- **L'iniziativa da piazzas d'emprendissadi *lipa* distgargia quels manaschis che surpiglian gia oz lur responsabladad per l'instrucziun d'emprendists.** Ultra da quai procura ella per ils 400–500 milliuns francs ch'èn fitg necessaris per dar impuls per novas piazzas d'emprendissadi: la *lipa* propona per quai ina **contribuziun per la furmaziun professiunala**. Quai cun in'egliada sin quels **profitunz en l'economia** che profitan be da las prestaziuns da scolaziun che auters manaschis porschan. Davart il diever intenziunà dals daners decidan la confederaziun, ils chantuns ed ils partenaris socials comunablamain en il senn d'ina furmaziun professiunala ferma.
- **Ina iniziativa da giuvenils per giuvenils e per lur avegnir:** la *lipa* è vegnida lantschada ils onns 90 da giuvenils pertutgads – al punct culminant da la davosa crisa da piazzas d'emprendissadi. Oz han bleras persunas giuvnas puspè ils medems problems. Uniuns da giuventetgna, partidas dals giuvens e la giuventetgna sindacala sustegnan perquai la *lipa*. **Els meritan Voss sustegn – en l'interess comunabel per noss avegnir.»**

Posiziun dal cussegl federal

La finamira da l'iniziativa da pussibilitar a tut ils giuvenils ina furmaziun professiunala suffizienta, è incontestada. Quella vegn dentant cuntanschida meglier cun la nova lescha federala davart la furmaziun professiunala. Quella lescha pussibilitescha a la confederaziun, als chantuns ed a l'economia da s'engaschar pli fitg per la furmaziun professiunala da basa. L'iniziativa perencunter periclitescha quest engaschament communabel. Ella transmitta la responsabladad per la furmaziun professiunala da basa unilateralmain a la confederaziun e surchergia l'economia cun novas taxas. Uschia fa ella a la fin donn a la Svizra sco plaz da lavur. Il cussegl federal refusescha l'iniziativa spezialmain per ils sequents motivs:

■ **Effect contraproductiv**

La constituziun federala oblihescha la confederaziun ed ils chantuns gia ussa da s'engaschar per ina scolaziun e per ina furmaziun supplementara adequata dals giuvenils. En la scolaziun professiunala duai questa finamira sociala vegnir tschertgada comunablamain cun l'economia. L'iniziativa vul midar questa finamira en in dretg fundamental da scolaziun professiunala. Ella pretenda dentant il medem mument mesiras che smantschan quest dretg: Cun la contribuziun supplementara indeblescha ella la forza economica da las interpresas. Cunzunt en manaschis pitschens e mesauns vegnan uschia periclitadas las plazzas d'empredissadi.

■ **La furmaziun professiunala ch'è sa cumprovada è periclitada**

Tenor las indicaziuns dal comité d'iniziativa duain entrar annualmain 400 fin 500 milliuns francs en il fond per la furmaziun professiunala. Sch'i dat mancanza da plazzas d'empredissadi, ston ils chantuns endrizzar cun quests daners scolass professiunalas a temp cumplain. Interpresas vegnan surmanadas da surlaschar lur responsabladad per la furmaziun professiunala da basa cunter pajament al stadi. Cuntrariamain a l'intenziun vegn il dumber dals profitunzs – dals patruns che na surpiglian betg lur responsabladad per la scolaziun – anc a s'augmentar. Igl è da temair che la furmaziun professiunala dubla ch'è sa cumprovada passa vi ad in

sistem, en il qual il stadi procura per la furmaziun e l'economia paja be pli.

■ **Mendras schanzas professionalias**

Scolas statalas a temp cumplain na pon betg adattar lur scolaziuns uschè spert a las midadas economicas sco las interpretas che instrueschan emprendists. Igl exista il privel ch'il stadi porschia scolaziuns antiquadas e che la stretga colliaziun tranter la furmaziun professionalia da basa e la vita professionalia giaja a perder. En quest cas fissan las perspectivas sin il martgà da lavur da la gliעד giuvna restrenschidas e las interpresas stuessan prevair introducziuns custavilas en lur lavur. La finala pudess il dretg da scolaziun professionalia anc sminuir las schanzas da survegnir lavur.

■ **Administraziun surdimensionada**

In fond general per la furmaziun professionalia en il senn da l'iniziativa chaschuna custs d'administraziun excessivs: la confederaziun sto calcular mintg'onn da nov ils pajaments ch'ils patruns ston prestar sin fundament da numerusas indicaziuns davart las interpresas e las branschas sco er davart l'economia cumplessiva e reparter ils meds als chantuns. Quels èn responsabels per in'utilisaziun da las contribuziuns che corresponda a la politica professionalia e regionala. En tuts cas ston els ultra da quai surpigliar la direcziun e la surveglianza da las novas scolas. Er ils custs dals partenaris socials s'augmentan,

perquai ch'i sto vegnir examinada spezialmain la qualitat da las plazzas d'emprendissadi. En tut vegn il sector public scufflà sin donn e cust da l'economia.

■ **Ina meglra lescha davart la furmaziun professionalia**

Cun la nova lescha federala davart la furmaziun professionalia pon vegnir cumbattids cun success dischequilibers sin il martgà da plazzas d'emprendissadi e creads fonds per la furmaziun professionalia che sa refereschan a la bransch. Cun mesiras temporaras po il cussegl federal agir intenziunadamain encunter ina mancanza da plazzas d'emprendissadi en tschertas branschas. Organizaziuns dal mund da lavur pon crear agens fonds per promover la furmaziun professionalia en lur sector economic. Uschia restan las branschas ed ils partenaris socials da l'economia las forzas motoricas en la furmaziun professionalia ed ils manaschis èn cumpigliads en la responsabladad per la furmaziun. Profitunz ston efectivamain far lur duair. En tut pussibilitescha la nova lescha federala davart la furmaziun professionalia schliaziuns flexiblas e collegialas. Ella garanteschia plitost che las finamiras communablas en la furmaziun professionalia vegnian cuntanschidas.

Per tut quests motivs recumandan il cussegl federal ed il parlament da refusar la «Iniziativa da plazzas d'emprendissadi».

¹ La lescha federala davart la furmaziun professionalia è publitgada en il Fegl uffizial federal 2002 8320 ed en l'internet sut www.admin.ch. Ella po er vegnir empustada tar: UFEL, vendita da leschas, 3003 Berna.